

Bryssel 6.12.2023
SWD(2023) 408 final

KOMISSION YKSIKÖIDEN VALMISTELUASIAKIRJA

Opas jäsenvaltioiden hyvistä vaalikäytännöistä, joilla edistetään vammaisten kansalaisten osallistumista vaalimenettelyyn

Sisältö

1. Johdanto	3
2. Keskeiset vammaisten kansalaisten kohtaamat ongelmat	8
3. EU:n rakenne	9
3.1. Perussopimukset.....	9
3.2. Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 9	
3.3. Euroopan unionin perusoikeuskirja	10
3.4. EU:n vaalilainsäädäntö.....	11
3.5. Liikkuvien unionin kansalaisten äänioikeus	11
3.6. Poliittisen mainonnan läpinäkyvyys.....	13
3.7. Muu unionin lainsäädäntö	13
4. EU:n jäsenvaltioihin sovellettavat kansainväliset normit	14
5. Vaaleihin osallistumista tukevat ympäristöt	15
5.1. Kohdennettujen toimintapolitiikkojen laatiminen	15
5.2. Tietämyksen lisääminen ja asenteiden muuttaminen	16
5.3. Yhteistyö vammaisten henkilöiden oikeuksia ajavien järjestöjen kanssa	17
5.4. Rakennusten esteettömyyden ja käytettävyyden parantaminen	18
5.5. Vaalivirkailijoiden koulutus ja erityistuki	19
6. Yhteydenpito vammaisiin henkilöihin vaalisyklin eri vaiheissa	19
6.1. Virallisen viestinnän saavutettavuus.....	19
6.2. Poliittisen mainonnan saavutettavuus	22
7. Kaikkia palveleva suunnittelu ja kohtuulliset mukautukset vaalisyklissä – menettelyt, tilat ja materiaalit	22
7.1. Rekisteröintimenettelyt	22
7.2. Äänestyspaikkojen, äänestyskoppien ja vaaliurnien esteettömyyden parantaminen	23
7.3. Paperisten äänestyslippujen saavutettavuuden parantaminen	26
7.4. Äänestyskoneiden saavutettavuuden parantaminen	27
7.5. Täydentävät äänestysmenetelmät.....	28
7.6. Vaaleja koskevien riidanratkaisumenettelyjen saavutettavuus.....	29
7.7. Tietojen kerääminen vammaisten henkilöiden osallistumisesta vaaleihin	30
7.8. Vaalien esteettömyyden seuranta ja arviointi	32
8. Loppupäätelmät	32
Liite 1 – Puitteet vammaisten henkilöiden vaaleihin osallistumisen mahdollistamiselle	35

Liite 2 – Esimerkkejä tarkistuslistoista äänestyspaikkojen esteettömyyden arvioimiseksi.....	37
Liite 3 – Esimerkki vaalivirkailijoita koskevista yleisistä suosituksista.....	39
Liite 4 – Esimerkki reitistä vaalihuoneistoon	40
Liite 5 – Esimerkki esteettömän äänestyspaikan toteutuksesta.....	41
Liite 6 – Esimerkkejä mukautetuista äänestyskopeista.....	41
Liite 7 – Jäsenvaltioiden vaaleissa käyttämä vammaisuuden käsite	42
Liite 8 – EU:n lainsäädäntö ja standardit, joilla on merkitystä vammaisille henkilöille vaalien esteettömyyden kannalta	44
Liite 9 – Komission 7. syyskuuta 2023 järjestämän vaalien esteettömyyttä vammaisille henkilöille koskevan työryhmätapaamisen tulokset	48
Liite 10 – Apuvälineiden, esteettömien äänestyskoppien ja vaaliurnien saatavuus	49
Liite 11 – Vammaisten henkilöiden käytettävissä olevat täydentävät äänestysvaihtoehdot EU:n jäsenvaltioissa	51

1. Johdanto

Aloittaessaan virassaan Euroopan komission puheenjohtaja Ursula von der Leyen ilmoitti, että yksi hänen komissionsa ensisijaisista tavoitteista olisi tasa-arvon unionin rakentaminen.¹

Mahdollisuus osallistua vaaleihin on olennainen osa elinvoimaista demokratiaa. Pelkän äänioikeuden lisäksi se tarkoittaa myös mahdollisuutta asettua ehdokkaaksi, liittyä poliittiseen puolueeseen, osallistua vaalimenettelyyn vaalivirkailijana tai vaalitarkkailijana sekä saada tietoa. Vaaleihin osallistumiseen kuuluu mahdollisuus ilmaista mielipiteensä vapaasti ja oikeudenmukaisesti vaalisalaisuuden puitteissa. Kaikkien kansalaisten olisi voitava osallistua tehokkaasti EU:n poliittiseen elämään. Jokaisella äänellä on merkitystä. Poliittiseen elämään osallistuminen on kuitenkin monille haasteellista.

EU:ssa vammaisilla henkilöillä on edelleen vaikeuksia käyttää vaalioikeuksiaan. Noin 27 prosentilla EU:n väestöstä on jonkinlainen toimintarajoite.² Tähän sisältyvät henkilöt, joilla on sellainen pitkäaikainen fyysinen, psyykinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa saattaa estää heidän täysipainoisen ja tosiasiallisen osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Jäsenvaltioiden vastuulla on järjestää kansalliset vaalit kansainvälisten sitoumustensa mukaisesti. Komissio tukee muun muassa hyvien käytäntöjen jakamista. Ne voivat koskea esimerkiksi esteettömiä äänestyskoneita ja erityisjärjestelyjä tai sitä, minkälaisia vaihtoehtoja vammaisille äänestäjille voidaan tarjota. EU myös rahoittaa EU:n tason vammaisjärjestöjä, jotta ne voivat lisätä tietämystä ja edistää vammaisten oikeuksia sekä parantaa jäsenjärjestöjensä toimintavalmiuksia.

Komission kertomuksessa vuoden 2019 Euroopan parlamentin vaaleista³ korostettiin, että vammaiset kansalaiset kohtaavat muita enemmän esteitä vaalioikeuksia käyttäessään.⁴ Kertomuksen mukaan nämä esteet olisi tärkeää poistaa ennen seuraavia Euroopan parlamentin vaaleja.

Euroopan parlamentti on korostanut, että on tärkeää tukea vammaisten henkilöiden äänioikeutta. EU-vaaleja koskevasta tilannekatsauksesta 26. marraskuuta 2020 antamassaan päätöslauselmassa parlamentti kehotti jäsenvaltioita lisäämään hyvien käytäntöjen vaihtoa, jotta vammaisten henkilöiden pääsyä äänestyspaikkoihin voidaan helpottaa. Euroopan parlamentti huomautti, että vammaisten äänestäjien kannalta äänestystä koskevat käytännön järjestelyt ovat aivan yhtä tärkeitä kuin

¹ [Poliittiset suuntaviivat seuraavalle Euroopan komissiolle 2019–2024.](#)

² [Tilastot | Eurostat \(europa.eu\).](#)

³ [Kertomus vuoden 2019 Euroopan parlamentin vaaleista.](#)

⁴ Komission kertomuksessa viitataan myös Euroopan talous- ja sosiaalikomitean raporttiin, jonka mukaan arviolta 800 000:lta unionin kansalaiselta 16 jäsenvaltiossa on saatettu riistää oikeus osallistua vuoden 2019 Euroopan parlamentin vaaleihin.

tiedonsaanti tai pääsy äänestyspaikoille. Katsauksesta unionin kansalaisuuteen vuonna 2020 antamassaan päätöslauselmassa (10.3.2022) Euroopan parlamentti kehotti komissiota ja jäsenvaltioita vaihtamaan ja edistämään Euroopan unionin vaaliyhteistyöverkostossa⁵ parhaita käytäntöjä siitä, miten muita heikommassa asemassa olevien kansalaisryhmien vaalitarpeisiin voidaan vastata. Näin voitaisiin lisätä näiden henkilöiden osallistumista vaaleihin ja varmistaa, että heillä on mahdollisuus käyttää äänioikeuttaan seuraavissa Euroopan parlamentin vaaleissa.

Lainsäädäntöpäätöslauselmassaan ehdotuksesta neuvoston asetukseksi Euroopan parlamentin jäsenten valitsemisesta yleisillä, välittömällä vaaleilla⁶ Euroopan parlamentti kehotti jäsenvaltioita varmistamaan tiedonsaannin ja mahdollisuuden äänestää tasavertaisesti kaikille kansalaisille, myös vammaisille henkilöille. Tämä tarkoittaa esimerkiksi mukautettujen tilojen vuokraamista, jos julkisia tiloja ei ole mukautettu.⁷

Aiheesta ”Tavoitteena yhdenvertaiset oikeudet vammaisille henkilöille” 13. joulukuuta 2022 annetussa Euroopan parlamentin päätöslauselmassa⁸ kehoitettiin muuttamaan Euroopan parlamentin vaaleja koskevaa lainsäädäntöä ja kaikkia asiaankuuluvia kansallisia lakeja sen varmistamiseksi, että kaikki vammaiset henkilöt voivat äänestää ja asettua ehdolle vaaleissa yhdenvertaisesti muiden kanssa. Parlamentti korosti, että kotijäsenvaltion tekemät päätökset oikeustoimikelpoisuuden menettämisestä vammaisuuden vuoksi eivät saisi estää unionin kansalaisia asettumasta ehdolle asuinjäsenvaltiossaan, jos kyseisen jäsenvaltion lainsäädännössä vahvistetaan tämä oikeus kaikille vammaisille henkilöille rajoituksetta.⁹

⁵ Ks. lisätietoja [Euroopan unionin vaaliyhteistyöverkostosta](#).

⁶ [Euroopan parlamentin lainsäädäntöpäätöslauselma 3. toukokuuta 2022 ehdotuksesta neuvoston asetukseksi Euroopan parlamentin jäsenten valitsemisesta yleisillä, välittömällä vaaleilla sekä neuvoston päätöksen 76/787/EHTY, ETY, Euratom ja kyseisen päätöksen liitteenä olevan, Euroopan parlamentin jäsenten valitsemisesta Euroopan parlamenttiin yleisillä välittömällä vaaleilla annetun säädöksen kumoamisesta](#) (2020/2220(INL) – 2022/0902(APP)).

⁷ Lisäksi parlamentti ”kehottaa jäsenvaltioita ottamaan vammaisia kansalaisia varten käyttöön esteettömyyden takaavia toimenpiteitä koskien muun muassa ja tarvittaessa äänestystä koskevien tietojen saamista ja rekisteröintiä, äänestyspaikkoja, äänestyskoppeja ja -laitteita ja äänestyslippuja; suosittaa ottamaan käyttöön vammaisten kansalaisten äänestämistä helpottavia asianmukaisia kansallisiin vaalijärjestelmiin sovitettuja järjestelyjä, kuten äänestyspaikan valinnan mahdollisuus, keskeisillä paikoilla sijaitsevat suljetut äänestyspaikat sekä avustavien teknologioiden, muotojen ja tekniikoiden, kuten pistekirjoituksen, isokirjaintekstin, audiopohjaisten tietojen, kosketeltavien kuvien, selkokielisten tekstien ja viittomakielen käyttö; kehottaa jäsenvaltioita tarvittaessa ja pyydettyäessä sallimaan vammaisille henkilöille äänestykseen avustajaksi heidän itse valitsemansa henkilön”.

⁸ [Euroopan parlamentin päätöslauselma 13. joulukuuta 2022 aiheesta ”Tavoitteena yhdenvertaiset oikeudet vammaisille henkilöille”](#) (2022/2026(INI)).

⁹ Päätöslauselmassa korostettiin myös tarvetta taata oikeus äänestää itsenäisesti ja vaalisalaisuus säilyttäen, jotta vammaisille henkilöille varmistetaan yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua vaalikampanjaan ja äänestyspaikkojen esteettömyys. Euroopan tason ja kansallisen, alueellisen ja paikallisen tason poliittisten puolueiden on lisättävä vammaisten henkilöiden edustusta vaalien

Vammaisten henkilöiden äänioikeutta käsiteltiin myös Euroopan parlamentin lausunnossa liikkuvien unionin kansalaisten äänioikeutta koskevista direktiiveistä. Siihen sisältyi vaaleihin liittyvien tietojen asettaminen vammaisten henkilöiden saataville soveltamalla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2019/882 liitteessä I vahvistettuja esteettömyysvaatimuksia ja käyttämällä viestintäkeinoja, -tapoja ja -muotoja, joista voi olla apua vammaisille henkilöille, kuten viittomakieltä, pistekirjoitusta tai selkokieltä.¹⁰

Tässä lausunnossa Euroopan parlamentti kehotti jäsenvaltioita tekemään vammaisten kansalaisten äänestämistä helpottavia, kansallisia äänestysmenettelyjä varten räätälöityjä järjestelyjä, joihin kuuluvat mm. mahdollisuus valita äänestyspaikka, keskeisillä paikoilla sijaitsevat suljetut äänestyspaikat sekä avustavien teknologioiden, muotojen ja tekniikoiden, kuten pistekirjoituksen, isokirjaintekstin, audiopohjaisten tietojen, kosketeltavien kuvien, selkokielisten tekstien ja viittomakielen käyttö. Parlamentti myös kehotti jäsenvaltioita harkitsemaan äänestystä helpottavien täydentävien välineiden käyttöä, kuten ennakoäänestystä, valtakirjalla äänestämistä sekä sähköistä ja verkkoäänestystä.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea hyväksyi 20. maaliskuuta 2019 tiedonannon¹¹, jossa esitetään tilannekatsaus vammaisten unionin kansalaisten äänestys-oikeuden toteutumiseen Euroopan parlamentin vaaleissa. Tiedonannossa kerrotaan useista esteistä, joita vammaiset ihmiset kohtaavat vaalioikeuksia käyttäessään. Siinä esitetään hyviä käytäntöjä¹², jotka koskevat tiedonsaannin parantamista ennen vaaleja, äänestämiseen liittyviä käytännön järjestelyjä ”yleisissä” äänestyspaikoissa, äänestyslippuja ja esteettömyyttä. Lisäksi tiedonannossa esitellään joissakin

ehdokaslistoilla. Jäsenvaltioiden nimettyjä vaaliviranomaisia kehoitettiin keräämään tietoja äänestyspaikkojen esteettömyydestä, kuten siitä, onko äänestyspaikat mukautettu vammaisten henkilöiden tarpeisiin, ja raportoimaan tästä komissiolle, neuvostolle ja Euroopan parlamentille viimeistään vuoden kuluttua Euroopan parlamentin vaaleista.

¹⁰ [Euroopan parlamentin lainsäädäntöpäätöslauselma 14. helmikuuta 2023 ehdotuksesta neuvoston direktiiviksi niiden unionin kansalaisten kunnallista äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta koskevista yksityiskohtaisista säännöistä, jotka asuvat jäsenvaltiossa, jonka kansalaisia he eivät ole \(uudelleenlaadittu\) \(COM\(2021\)0733 – C9-0022/2022 – 2021/0373\(CNS\)\)](#) ja [Euroopan parlamentin lainsäädäntöpäätöslauselma 14. helmikuuta 2023 ehdotuksesta neuvoston direktiiviksi niille unionin kansalaisille, jotka asuvat jäsenvaltiossa, mutta eivät ole sen kansalaisia, Euroopan parlamentin vaaleissa kuuluvaa äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta koskevista yksityiskohtaisista säännöistä \(uudelleenlaadittu\) \(COM\(2021\)0732 – C9-0021/2022 – 2021/0372\(CNS\)\)](#).

¹¹ [Euroopan talous- ja sosiaalikomitean tiedonanto – Vammaisten henkilöiden todellinen oikeus äänestää Euroopan parlamentin vaaleissa](#).

¹² Esimerkkejä tiedonannossa mainituista hyvistä käytännöistä ovat vammaisille henkilöille tarkoitettu äänestäminen muualla kuin äänestyspaikassa (Bulgaria) sekä seuraavat käytännöt:

- selkokielellä ja pistekirjoituksella laadittu kohdennettu tiedotusmateriaali (videot, esitteet), jolla tuetaan tiettyjä ryhmiä eri kielillä (Belgia), näkövammaisten itsenäistä sähköistä äänestämistä koskeva kokeilu (Belgia), esteettömät äänestyspaikat ja äänestyskopit sairaaloissa, hoitokodeissa tai vastaavissa laitoksissa (Irlanti)
- äänestyslippu pistekirjoituksella (Slovakia), vammaisten poliitikkojen kohtaamien esteiden tutkiminen ja heidän osallistumisensa ja tehtäviensä suorittamisen edellyttämät toimenpiteet (Alankomaat).

jäsenvaltioissa käyttöön otettuja ratkaisuja, kuten ennakkoäänestys tietyissä äänestyspaikoissa, kirjeäänestys, äänestyksen toimittaminen muualla kuin äänestyspaikassa, valtakirjalla äänestäminen ja sähköinen äänestäminen. Lopuksi siinä kuvataan järjestelyjä, joiden ansiosta sairaaloissa ja hoitokodeissa olevat henkilöt pystyvät äänestämään, vammaisten henkilöiden äänioikeuteen liittyviä näkökohtia maissa, joissa äänestäminen on pakollista, sekä menettelyjä tapauksissa, joissa vammaisen henkilö asuu muualla kuin alkuperämaassaan.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea suositteli, että EU toteuttaa tarvittavat toimenpiteet yhteistyössä jäsenvaltioidensa ja vammaisia edustavien järjestöjen kanssa, jotta kaikki vammaiset henkilöt voivat käyttää äänioikeuttaan ja oikeuttaan asettua ehdokkaaksi vaaleissa.¹³

Komissio ilmoitti vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa strategiassa 2021–2030¹⁴ laativansa hyvän vaalittavan oppaan, jossa käsitellään vammaisten kansalaisten osallistumista vaalimenettelyyn. Opas on laadittu tiiviissä yhteistyössä jäsenvaltioiden kanssa Euroopan unionin vaaliyhteistyöverkoston puitteissa. Se perustuu keskusteluihin, joita käytiin komission 23.–24. lokakuuta 2023 järjestämässä vaaleja käsittelevässä korkean tason tapahtumassa.¹⁵

Komissio ilmoitti vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa strategiassaan aikovansa

- **tehdä yhteistyötä** jäsenvaltioiden kanssa, muun muassa käymällä asiasta keskusteluja Euroopan unionin vaaliyhteistyöverkostossa, ja Euroopan parlamentin kanssa, jotta voidaan taata vammaisten yhdenvertaiset poliittiset oikeudet
- **keskustella** osallistavaa demokratiaa koskevista käytännöistä Euroopan demokratiatoimintasuunnitelmassa ilmoitetun (23. ja 24. lokakuuta 2023 pidetyn) korkean tason vaalitapahtuman yhteydessä, jotta ehdokaslistat kuvastaisivat yhteiskunnan monimuotoisuutta

¹³ [Concluding observations on the initial report of the European Union](#), hyväksytty Genevessä vuonna 2015 pidetyssä 14. istunnossa. Ks. myös [YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien erityisraportoin raportti vuodelta 2023](#).

¹⁴ [Tasa-arvon unioni: Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva strategia 2021–2030](#).

¹⁵ Komissio esitteli 25. marraskuuta 2021 toimenpidepaketin, jolla vahvistetaan demokratiaa ja suojellaan vaalien koskemattomuutta. Pakettiin sisältyvässä tiedonannossa ilmoitettiin, että komissio jatkaa Euroopan unionin vaaliyhteistyöverkoston työtä, jolla helpotetaan ja parannetaan kaikkien unionin kansalaisten mahdollisuuksia käyttää äänioikeuttaan muun muassa tukemalla parhaiden käytäntöjen vaihtoa ja keskinäistä avunantoa vapaiden ja oikeudenmukaisten vaalien varmistamiseksi sekä laatimalla yhteisten hyvien toimintatapojen referenssejä vaalisyklin eri vaiheita varten. Komissio sitoutui järjestämään vuoden 2023 jälkipuoliskolla korkean tason vaalitapahtuman, johon eri vaaliviranomaiset kokoontuvat vastaamaan paketissa käsiteltyihin haasteisiin.

- **tukea** uuden kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman¹⁶ kautta osallistavaa demokraattista osallistumista, myös vammaisten henkilöiden osalta.

Tämän oppaan valmistelussa on hyödynnetty Euroopan unionin perusoikeusviraston¹⁷ työtä tiiviissä yhteistyössä Euroopan komission ja eurooppalaisten vammaisasiantuntijoiden akateemisen verkoston (Academic Network of European Disability Experts) kanssa. Verkosto on laatinut [28 ihmisoikeusindikaattoria](#), joilla arvioidaan vammaisten henkilöiden poliittista osallistumista EU:ssa. Tiedot on ryhmitelty neljän keskeisen aiheen mukaan: 1) oikeudellisten ja hallinnollisten esteiden poistaminen, 2) oikeuksia koskevan tietämyksen lisääminen, 3) poliittisen osallistumisen helpottaminen ja 4) osallistumismahdollisuuksien laajentaminen.

Euroopan unionin vaaliyhteistyöverkosto on osallistunut tiiviisti tämän oppaan valmisteluun, myös asiaa käsittelevän alaryhmän puitteissa. Vammaisten henkilöiden tarpeiden mukaan suunnitellut vaalikäytännöt ovat olleet verkostossa toistuvasti esillä jäsenvaltioiden välisissä keskusteluissa, ja ne ovat olleet olennainen osa komission pyrkimyksiä auttaa ihmisiä käyttämään vaalioikeuksiaan.¹⁸

Tässä yhteydessä 22 jäsenvaltiota lähetti kannanottoja vaalijärjestelmistä ja vammaisten henkilöiden vaaleihin osallistumista koskevista käytännöistä. Kyselyn perusteella tarjolla näyttäisi olevan runsaasti käytäntöjä sen varmistamiseen, että kaikilla on mahdollisuus osallistua vaaleihin.

Kansalaisoikeuksia käsittelevä tutkijaverkosto laati tämän oppaan valmistelun tueksi tutkimuksen vammaisten kansalaisten osallistumisesta vaaleihin.¹⁹ Oppaan laatimisessa on hyödynnetty myös vuonna 2018 laadittua vammaisten henkilöiden

¹⁶ Esimerkkejä hankkeista:

- [The Future is Ours: Persons with Disabilities Rebuild Democracy.](#)
- [Ambitions. Rights. Belonging. Keys to inclusion of people with intellectual disabilities.](#)

¹⁷ Perusoikeusvirasto julkaisi vuonna 2010 raportin ”The right to political participation of persons with mental health problems and persons with intellectual disabilities” (Mielenterveysongelmaisten ja kehitysvammaisten henkilöiden poliittiset osallistumisoikeudet). Vuonna 2014 perusoikeusvirasto laati ja otti käyttöön ihmisoikeusindikaattoreita, jotka koskevat vammaisten henkilöiden oikeutta poliittiseen osallistumiseen. Lisäksi perusoikeusvirasto on julkaissut viisi infografiikkaa, joiden tarkoituksena on parantaa keskeisten toimijoiden tietämystä vammaisten henkilöiden äänioikeudesta. Vuonna 2019 julkaistiin asiakirja, jossa analysoidaan jäsenvaltioissa vuodesta 2014 alkaen toteutettuja asiaa koskevia oikeudellisia uudistuksia.

¹⁸ Jäsenvaltiot keskustelivat 24. tammikuuta 2022 toimenpiteistä, joilla lisätään äänestyspaikkojen fyysistä esteettömyyttä, paikan päällä annettavaa tukea, äänestyksessä käytettäviä apuvälineitä ja vaihtoehtoisia äänestysmenetelmiä. Euroopan vammaisfoorumin edustaja esitteli 21. syyskuuta 2022 Euroopan vammaisfoorumin vuoden 2022 raportin vammaisten poliittisesta osallistumisesta. Kesäkuun 12. päivänä 2023 Euroopan vammaisfoorumi esitteli EU:n rahoittaman hankkeen, jonka tavoitteena on lisätä vammaisten osuutta vuoden 2024 Euroopan parlamentin vaalien osallistujista.

¹⁹ [Study on the participation of citizens with disabilities in elections.](#)

poliittista osallistumista koskevaa tutkimusta²⁰, jota Euroopan kansalaisoikeuksia käsittelevä akateeminen verkosto päivitti vuonna 2021²¹.

Komissio järjesti myös vammaisten kansalaisten osallistumista tukevien ryhmien erityiskuulemisia.²²

Tämän oppaan ohella komissio on laatinut yhteenvedon sähköisen äänestämisen käytännöistä, kuten Euroopan demokratiatoimintasuunnitelmassa²³ ja vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa strategiassa ilmoitettiin. Yhteenvedossa²⁴ tarkastellaan esteettömyysongelmia, jotka koskevat äänestyspaikoilla käytettävien äänestyskoneiden äänestäjän käyttöön tarkoitettuja osia ja verkkoäänestyksen rajapintaa. Myös verkkoäänestys on kätevä äänestysmenetelmä vammaisille henkilöille.

2. Keskeiset vammaisten kansalaisten kohtaamat ongelmat

Vammaisuuden toteamiseen sovellettavien vaatimusten ja arviointimenettelyjen määrittäminen on jäsenvaltioiden vastuulla. Lisäksi jäsenvaltioiden tehtävänä on määrittää EU:n lainsäädännön ja asiaankuuluvien kansainvälisten normien mukaisesti, kuka voi äänestää ja asettua ehdolle vaaleissa. Vammaiset kansalaiset kohtaavat monenlaisia oikeudellisia, hallinnollisia ja institutionaalisia esteitä, jotka vaikeuttavat aktiivista osallistumista demokraattiseen elämään. Kehitysvammaisille kansalaisille poliittisten oikeuksien käyttäminen on lukuisten oikeudellisten ja hallinnollisten esteiden vuoksi erityisen vaikeaa. Myös muut seikat, kuten ikä ja sukupuoli, sekä sosioekonomisen aseman ja vähäisten taloudellisten resurssien kaltaiset tekijät vaikuttavat vammaisten kansalaisten poliittisen osallistumisen tasoon. Vaikka näiden kysymysten ratkaisemiseksi on eri tasoilla toteutettu merkittäviä toimia esimerkiksi tarkistamalla sääntelykehystä ja parantamalla vaalimateriaalin ja vaalijärjestelyjen esteettömyyttä, vammaisten kansalaisten tukemisessa demokraattisten oikeuksien ja vaalioikeuksien käytössä on vielä paljon tehtävää.²⁵

Asiaa koskevassa kirjallisuudessa käsitellyt ja sidosryhmien esiin tuomat suurimmat ongelmat liittyvät seuraaviin esteisiin:

²⁰ [Study on Political Participation of Persons with Disabilities.](#)

²¹ [Study on Political Participation of Persons with Disabilities. Update of the 2018 report.](#)

²² Vammaisten poliittista osallistumista koskevat kokoukset Euroopan vammaisfoorumin kanssa pidettiin 16. toukokuuta ja 10. kesäkuuta 2022 sekä 18. huhtikuuta ja 2. toukokuuta 2023. Euroopan vammaisfoorumi osallistui 21. syyskuuta 2022 pidettyyn Euroopan unionin vaaliyhteistyöverkoston kokoukseen. Espanjan näkövammaisten järjestön (Organización Nacional de Ciegos Españoles) edustajien kanssa pidettiin kokouksia 10. marraskuuta 2022 (komission jäsen Helena Dalli), 25. marraskuuta 2022 (oikeus- ja kuluttaja-asioiden pääosasto) ja 7. helmikuuta 2023 (oikeus- ja kuluttaja-asioiden pääosasto). Vammaisfoorumin erityiskokous pidettiin 17. marraskuuta 2023.

²³ [Euroopan demokratiatoimintasuunnitelma.](#)

²⁴ [Yhteenveto sähköisen äänestyksen käytännöistä ja muista tieto- ja viestintätekniikan käytännöistä.](#)

²⁵ [Study on political participation of persons with disabilities.](#)

- **fyysiset esteet** (kuten esteelliset äänestyspaikat, riittämättömät äänestysjärjestelyt hoitokodissa, pitkäaikaishoitolaitoksessa tai sairaalassa oleville henkilöille, tai henkilöille, jotka eivät voi poistua kotoaan, liikkumisesteet ja vaaleissa käytettävät esteelliset materiaalit, kuten äänestysliput, äänestyskopit tai äänestyskoneet, sekä rajalliset äänestysmahdollisuudet)
- **tiedonsaannin esteet** (kuten ehdokkaita ja poliittisia puolueita koskevien tietojen puutteellinen saatavuus, vaalimenettelyn tuntemuksen puute – missä, milloin ja miten voi äänestää)
- **avustamiseen liittyvät esteet** (kuten rajallinen äänestysapu, äänestyshenkilöstön puutteellinen koulutus avun antamiseksi ja rajoitteet sen suhteen, kuka voi saada apua)
- **yhteiskunnalliset esteet** (kuten vammaisia kansalaisia koskevat ennakkoluulot, hoitajien/avustajien asenteet ja näkemykset sekä tukiverkostojen saatavuus ja pääsy niiden piiriin).²⁶

3. EU:n rakenne

3.1. Perussopimukset

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 10 artiklassa määrätään, että ”unioni pyrkii politiikkojensa ja toimiansa määrittelyssä ja toteuttamisessa torjumaan – – vammaisuuteen – – perustuvan syrjinnän”.

SEUT-sopimuksen 19 artiklan 1 kohdan mukaan ”neuvosto voi perussopimuksissa unionille uskotun toimivallan rajoissa yksimielisesti erityisessä lainsäätämisyjärjestyksessä ja Euroopan parlamentin hyväksynnän saatuaan toteuttaa tarvittavat toimenpiteet – – vammaisuuteen – – perustuvan syrjinnän torjumiseksi”.

SEUT-sopimuksen 19 artiklan 2 kohdan mukaan ”Euroopan parlamentti ja neuvosto voivat tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen hyväksyä perusperiaatteet, jotka koskevat unionin edistämistoimenpiteitä, jotka eivät merkitse – – yhdenmukaistamista, tukeakseen jäsenvaltioiden toimia, joilla pyritään myötävaikuttamaan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseen”.

3.2. Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

EU on liittynyt vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaan Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimukseen, jäljempänä ’vammaisyleissopimus’.

Yleissopimuksen määräykset ovat siksi unionin toimivallan puitteissa erottamaton osa EU:n oikeusjärjestystä.

²⁶ [Study on participation of citizens with disabilities in elections.](#)

Vammaisyleissopimuksen 29 artiklan mukaan sopimusvaltioiden on muun muassa varmistettava, että äänestysmenettelyt, -järjestelyt ja -aineistot ovat asianmukaisia, saavutettavia sekä helpotajuisia ja -käyttöisiä.

Vammaisyleissopimuksessa sopimusvaltiot veloitetaan suojelemaan vammaisten oikeutta äänestää vaaleissa ja kansanäänestyksissä salaisella lippuäänestyksellä ilman uhkailua, asettua ehdolle vaaleissa, hoitaa tehtävänsä tehokkaasti ja suorittaa kaikkia julkisia tehtäviä kaikilla hallinnon tasoilla sekä helpottamaan tarvittaessa apuvälineteknologian ja uuden teknologian käyttöä.

Jäsenvaltioita myös kehoitetaan varmistamaan, että vammaiset henkilöt voivat vapaasti ilmaista tahtonsa äänestäjinä. Tätä varten jäsenvaltioiden on tarvittaessa pyynnöstä annettava vammaisen henkilön saada äänestysapua valitsemaltaan henkilöltä.

Vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean²⁷ 11. huhtikuuta 2014 hyväksymässä vammaisyleissopimuksen 9 artiklaa koskevassa yleiskommentissa nro 2 todetaan olevan tärkeää, että poliittiset kokoukset ja poliittisten puolueiden tai julkisiin vaaleihin osallistuvien yksittäisten ehdokkaiden käyttämät ja tuottamat poliittiset materiaalit ovat esteettömiä.

3.3. Euroopan unionin perusoikeuskirja

Euroopan unionin perusoikeuskirjan, jäljempänä 'perusoikeuskirja', 21 artiklassa kielletään kaikenlainen, myös vammaisuuteen perustuva syrjintä.

Vammaisten henkilöiden yhteiskuntaan sopeutumisen osalta perusoikeuskirjan 26 artiklassa todetaan, että unioni tunnustaa vammaisten oikeuden päästä osallisiksi toimenpiteistä, joilla edistetään heidän itsenäistä elämäänsä, yhteiskunnallista ja ammatillista sopeutumistaan sekä osallistumistaan yhteiskuntaelämään, ja kunnioittaa tätä oikeutta. Unionin tuomioistuin korosti asiassa Glatzel antamassaan tuomiossa²⁸, että asiat voidaan viedä 26 artiklaan vedoten tuomioistuimeen niiden unionin lainsäädäntötoimien, joilla pannaan täytäntöön kyseisessä artiklassa mainittu periaate eli vammaisten henkilöiden sopeutuminen yhteiskuntaan, tulkitsemista ja niiden laillisuuden tutkimista varten.

Perusoikeuskirjan 39 ja 40 artikla koskevat äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta Euroopan parlamentin vaaleissa ja kunnallisvaaleissa.

Perusoikeuskirjan 53 artiklassa määrätään, että siinä vahvistettuja oikeuksia tulkitaan kansainvälisen oikeuden ja niiden kansainvälisten sopimusten mukaisesti, joiden sopimuspuolina unioni tai kaikki jäsenvaltiot ovat. Näitä ovat Euroopan ihmisoikeussopimus ja vammaisyleissopimus. Erityisesti perusoikeuskirjan 21 artiklassa vahvistettua oikeutta syrjimättömyyteen olisi tulkittava ottamalla huomioon Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö.

²⁷ [Vammaisyleissopimuksella perustettu vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea on yleissopimuksen soveltamista valvova riippumaton elin.](#)

²⁸ [C-356/12, Glatzel.](#)

3.4. EU:n vaalilainsäädäntö

Euroopan parlamentin jäsenten valintamenettelyn osalta SEUT-sopimuksen 223 artiklan 1 kohdassa määrätään, että Euroopan parlamentin tehtävänä on laatia esitys tarvittavista säännöksistä jäsentensä yleisten ja välittömien vaalien toimittamiseksi yhdenmukaista menettelyä noudattaen kaikissa jäsenvaltioissa tai kaikille jäsenvaltioille yhteisten periaatteiden mukaisesti. Lisäksi siinä täsmennetään, että Euroopan unionin neuvoston on vahvistettava kyseiset säännökset.

Vuonna 1976 annettiin säädös²⁹, jossa vahvistettiin yhteiset periaatteet Euroopan parlamentin jäsenten valitsemiseksi yleisillä välittömillä vaaleilla.

Kyseisen säädöksen 8 artiklan 1 kohdassa säädetään, että ”vaalit toimitetaan kussakin jäsenvaltiossa kansallisten säännösten mukaan”, jollei muista säännöksistä muuta johdu.

Euroopan parlamentti hyväksyi 3. toukokuuta 2022 esityksen lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksyttäväksi säädökseksi, jolla kumottaisiin edellä mainittu säädös ja korvattaisiin se uudella neuvoston asetuksella Euroopan parlamentin jäsenten valitsemisesta yleisillä välittömillä vaaleilla³⁰. Uuteen säädökseen on määrä sisältyä toimenpiteitä, joiden avulla vammaiset henkilöt, mukaan lukien henkilöt, jotka eivät ole oikeustoimikelpoisia, voivat osallistua vaalimenettelyyn yhdenvertaisesti muiden kanssa.³¹ Säädösesityksessä ehdotettiin myös, että jäsenvaltiot veloitettaisiin toteuttamaan asianmukaisia järjestelyjä, joilla autetaan vammaisia henkilöitä käyttämään äänioikeuttaan joko itsenäisesti ja vaalisalaisuuden säilyttäen tai valitsemansa henkilön avustuksella.

Tästä tekstistä käydään parhaillaan toimielinten välisiä keskusteluja.

3.5. Liikkuvien unionin kansalaisten äänioikeus

SEUT-sopimuksen 20 artiklan 2 kohdan b alakohdan ja 22 artiklan mukaan EU:n jäsenvaltioiden kansalaisilla on a) äänioikeus ja vaalikelpoisuus Euroopan parlamentin vaaleissa ja b) äänioikeus ja vaalikelpoisuus asuinjäsenvaltiossa

²⁹ [Säädös Euroopan parlamentin jäsenten valitsemisesta yleisillä välittömillä vaaleilla. Konsolidoitu teksti.](#)

³⁰ [Ehdotus neuvoston asetukseksi Euroopan parlamentin jäsenten valitsemisesta yleisillä, välittömillä vaaleilla sekä neuvoston päätöksen 76/787/EHTY, ETY, Euratom ja kyseisen päätöksen liitteenä olevan, edustajien valitsemisesta Euroopan parlamenttiin yleisillä välittömillä vaaleilla annetun säädöksen kumoamisesta.](#)

³¹ Sen mukaan jokaisella 16 vuotta täyttäneellä Euroopan unionin kansalaisella, **mukaan lukien vammaiset henkilöt heidän oikeustoimikelpoisuudestaan riippumatta**, on oikeus äänestää Euroopan parlamentin vaaleissa, sanotun kuitenkin rajoittamatta sellaisten perustuslakiin perustuvien voimassa olevien määräysten soveltamista, joissa vahvistetaan äänioikeuden alaikärajaksi 18 tai 17 vuotta.

kunnallisvaaleissa. Nämä kaksi oikeutta vahvistetaan myös Euroopan unionin perusoikeuskirjassa.³²

SEUT-sopimuksen 20 ja 22 artiklassa määrätään, että unionin kansalainen, joka asuu jäsenvaltiossa, jonka kansalainen hän ei ole, voi käyttää näitä oikeuksia samoin edellytyksin kuin kyseisen valtion kansalaiset. Näin ollen kansallisia lakeja, joissa määritetään edellytykset äänioikeuden käyttämiselle puhtaasti kansallisella tasolla, olisi sovellettava kunnallisvaalien ja Euroopan parlamentin vaalien osalta myös liikkuviin unionin kansalaisiin.

Direktiivissä 93/109/EY³³ ja direktiivissä 94/80/EY³⁴ vahvistetaan järjestelyt liikkuvien EU:n kansalaisten äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden toteutumiseksi Euroopan parlamentin vaaleissa ja kunnallisvaaleissa.

Komissio hyväksyi 25. marraskuuta 2021 toimenpidepaketin, jolla vahvistetaan demokratiaa ja suojellaan vaalien koskemattomuutta. Siihen sisältyi kaksi uudelleenlaadittua lainsäädäntöehdotusta, joissa vahvistetaan liikkuvien unionin kansalaisten vaalioikeuksia koskevat yksityiskohtaiset järjestelyt.³⁵

Näillä aloitteilla päivitetään, selvennetään ja tiukennetaan sääntöjä, joilla puututaan liikkuvien unionin kansalaisten, myös vammaisten kansalaisten, kohtaamiin ongelmiin. Tavoitteena on varmistaa laaja ja osallistava osallistuminen vaaleihin, tukea näitä henkilöryhmiä oikeuksiensa käytössä ja suojella vaalien koskemattomuutta. Näissä aloitteissa myös kehoitetaan jäsenvaltioita asettamaan vaaleihin liittyvät tiedot vammaisten liikkuvien unionin kansalaisten saataville käyttämällä asianmukaisia viestintäkeinoja, -tapoja ja -muotoja. Aloitteiden tavoitteena on, että liikkuvilla unionin kansalaisilla on yhtäläiset mahdollisuudet käyttää etä-äänestystä ja sähköistä äänestystä samoin edellytyksin kuin kyseisen jäsenvaltion kansalaisilla. Näistä teksteistä käydään parhaillaan toimielinten välisiä keskusteluja.

³² Siksi näiden oikeuksien ja vapauksien käyttämistä voidaan rajoittaa ainoastaan lailla, Euroopan unionin perusoikeuskirjan 52 artiklaa noudattaen ja kyseisten oikeuksien ja vapauksien keskeistä sisältöä kunnioittaen. Lisäksi rajoituksia voidaan tehdä suhteellisuusperiaatteen mukaisesti ainoastaan, jos ne ovat välttämättömiä ja vastaavat tosiasiallisesti EU:n tunnustamia yleisen edun mukaisia tavoitteita tai tarvetta suojella muiden henkilöiden oikeuksia ja vapauksia.

³³ [Neuvoston direktiivi 93/109/EY, annettu 6 päivänä joulukuuta 1993, niille unionin kansalaisille, jotka asuvat jäsenvaltiossa, mutta eivät ole sen kansalaisia, Euroopan parlamentin vaaleissa kuuluvaa äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta koskevista yksityiskohtaisista säännöistä. Konsolidoitu teksti.](#)

³⁴ [Neuvoston direktiivi 94/80/EY, annettu 19 päivänä joulukuuta 1994, niiden unionin kansalaisten kunnallista äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta koskevista yksityiskohtaisista säännöistä, jotka asuvat jäsenvaltiossa, jonka kansalaisia he eivät ole. Konsolidoitu teksti.](#)

³⁵ [Democracy and electoral rights \(europa.eu\).](#)

3.6. Poliittisen mainonnan läpinäkyvyys

Komission ehdotus poliittisen mainonnan läpinäkyvyyttä ja kohdentamista koskevaksi asetukseksi³⁶ on osa edellä mainittua lainsäädäntöpakettia. Ehdotuksessa otettiin huomioon tarve antaa poliittisten mainosten yhteydessä läpinäkyvyyssilmoituksia, jotka ovat myös vammaisten henkilöiden saavutettavissa.

Tästä tekstistä käydään parhaillaan toimielinten välisiä keskusteluja.

3.7. Muu unionin lainsäädäntö

Muita merkityksellisiä unionin säädöksiä ovat direktiivi (EU) 2019/882³⁷ tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimuksista, jäljempänä 'esteettömyyssäädös', Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivit 2014/24/EU³⁸ ja 2014/25/EU³⁹ julkisista hankinnoista, direktiivi (EU) 2016/2102⁴⁰, jäljempänä 'verkkopalvelujen saavutettavuusdirektiivi', ja direktiivi 2010/13/EU⁴¹, jäljempänä 'audiovisuaalisia mediapalveluja koskeva direktiivi'.

Esteettömyyssäädöksen 3 artiklan 1 kohdan mukaan vammaiset ovat henkilöitä, joilla on sellainen pitkäaikainen fyysinen, psyykinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa saattaa estää kyseisten henkilöiden täysimääräisen ja tosiasiallisen osallistumisen yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. Komissio ehdotti, että tätä määritelmää käytettäisiin myös ehdotuksessa direktiiviksi eurooppalaisen vammaiskortin ja eurooppalaisen vammaisten henkilöiden pysäköintiluvan vahvistamisesta⁴².

³⁶ [Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi poliittisen mainonnan läpinäkyvyydestä ja kohdentamisesta.](#)

³⁷ [Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi \(EU\) 2019/882, annettu 17 päivänä huhtikuuta 2019, tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimuksista.](#)

³⁸ [Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/24/EU, annettu 26 päivänä helmikuuta 2014, julkisista hankinnoista ja direktiivin 2004/18/EY kumoamisesta.](#)

³⁹ [Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/25/EU, annettu 26 päivänä helmikuuta 2014, vesi- ja energiahuollon sekä liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja direktiivin 2004/17/EY kumoamisesta.](#)

⁴⁰ [Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi \(EU\) 2016/2102, annettu 26 päivänä lokakuuta 2016, julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta.](#)

⁴¹ [Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/13/EU, annettu 10 päivänä maaliskuuta 2010, audiovisuaalisten mediapalvelujen tarjoamista koskevien jäsenvaltioiden tiettyjen lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta \(audiovisuaalisia mediapalveluja koskeva direktiivi\).](#)

⁴² [Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi eurooppalaisen vammaiskortin ja eurooppalaisen vammaisten henkilöiden pysäköintiluvan vahvistamisesta.](#) Unionin tuomioistuin on käsitellyt vammaisuuden käsitettä/määritelmää useiden asioiden yhteydessä. Näitä ovat muun muassa asia C-13/05, Chacón Navas vastaan Eures Colectividades SA, ECLI:EU:C:2006:456; asia C-303/06, Coleman vastaan Attridge Law, ECLI:EU:C:2008:415; yhdistetyt asiat C-335/11 ja C-337/11, HK Danmark, Jette Ringin puolesta vastaan Dansk almennyttigt Boligselskab ja HK

4. EU:n jäsenvaltioihin sovellettavat kansainväliset normit

Sen lisäksi, että EU ja sen jäsenvaltiot ovat vammaisyleissopimuksen sopimuspuolia, EU:n jäsenvaltiot ovat sitoutuneet noudattamaan useita vammaisten henkilöiden vaalioikeuksiin liittyviä kansainvälisiä normeja.

Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi, jäljempänä 'Euroopan ihmisoikeussopimus'⁴³, jossa vahvistetaan oikeus vapaisiin vaaleihin, on merkityksellinen myös vammaisten henkilöiden vaalioikeuksien yhteydessä.

Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous kehottaa vammaisten henkilöiden poliittisista oikeuksista antamassaan päätöslauselmassa 2155(2017) jäsenvaltioita toteuttamaan konkreettisia ja kohdennettuja toimenpiteitä, joilla edistetään äänestysten esteettömyyttä ja helpotetaan vammaisten henkilöiden osallistumista vaaleihin.⁴⁴

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on useissa tapauksissa arvioinut Euroopan ihmisoikeussopimuksen vaaleja koskevien määräysten yhteensopivuutta edunvalvonnassa olevien henkilöiden äänioikeuden epäämisen kanssa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi asiassa Alajos Kiss vastaan Unkari⁴⁵ ja sittemmin asiassa Anatoliy Marinov vastaan Bulgaria⁴⁶, että äänioikeuden summittaista epäämistä ei voida pitää äänioikeuden rajoittamiseen oikeuttavien perusteiden mukaisena, jos se tapahtuu ilman yksilöllistä oikeudellista arviointia yksinomaan osittaista edunvalvontaa edellyttävän psyykkisen haitan perusteella. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ei katsonut, että yleissopimusta olisi rikottu asioissa Strøbye ja Rosenlind vastaan Tanska⁴⁷ ja Caamaño Valle vastaan Espanja⁴⁸, joissa edunvalvonnassa olevilta henkilöiltä evättiin äänioikeus perusteellisten yksilöllisten oikeudellisten arviointien perusteella. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi myös, että mikäli viranomaiset eivät varmista pyörätuolin käyttäjille asianmukaista pääsyä äänestyspaikkaan, ei voida sulkea pois mahdollisuutta, että tämä voi loukata heidän Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaista oikeuttaan nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta.⁴⁹

Danmark, Lone Skouboe Wergen puolesta vastaan Dansk Arbejdsgiverforening, Pro Display A/S:n puolesta (Ring ja Skouboe Werge), ECLI:EU:C:2013:222; asia C-363/12, Z vastaan A Government Department ja The Board of management of a community school, ECLI:EU:C:2014:159; asia C-354/13, Fag og Arbejde (FOA) vastaan Kommunernes Landsforening (KL), ECLI:EU:C:2014:2463; asia C-395/15, Daouidi vastaan Bootes Plus SL ym., ECLI:EU:C:2016:917; asia C-270/16, Ruiz Conejero, ECLI:EU:C:2018:17; ja asia C-406/15, Milkova, ECLI:EU:C:2017:198.

⁴³ [Euroopan ihmisoikeussopimus \(coe.int\)](https://www.coe.int/t/e/treaties/4/treaties_4.asp).

⁴⁴ [The political rights of persons with disabilities: a democratic issue](https://www.unhcr.org/refugees/article/2015/06/20150624-political-rights-disabilities-democratic-issue.html).

⁴⁵ [Asia Alajos Kiss vastaan Unkari](https://www.echr.coe.int/ViewDoc.aspx?id=1084977).

⁴⁶ [Asia Anatoliy Marinov vastaan Bulgaria](https://www.echr.coe.int/ViewDoc.aspx?id=1084978).

⁴⁷ [Asia Strøbye ja Rosenlind vastaan Tanska](https://www.echr.coe.int/ViewDoc.aspx?id=1084979).

⁴⁸ [Asia Caamaño Valle vastaan Espanja](https://www.echr.coe.int/ViewDoc.aspx?id=1084980).

⁴⁹ [Asia Mólka vastaan Puola, 2006](https://www.echr.coe.int/ViewDoc.aspx?id=1084981).

Venetsian komissio on antanut tarkistetun tulkintaselityksen hyvän vaalikäytännön säännöstöstä vammaisten henkilöiden vaaleihin osallistumisen osalta⁵⁰. Julistuksella täydennetään Euroopan vaaliperinnön perustana olevia viittä periaatetta, joihin kuuluu yleinen ja yhtäläinen äänioikeus ja se, että vaalit ovat vapaat, salaiset ja välittömät, sen varmistamiseksi, että myös vammaiset henkilöt voivat käyttää äänioikeuttaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Yksi Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön, jäljempänä 'Etyj', demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimiston, jäljempänä 'ODIHR', tehtävistä on vaalien tarkkailu. ODIHR:n vaalitarkkailuvaltuuskunnat arvioivat tietoaineistojen, ehdokasluetteloiden, äänestyslippujen ja äänestyspaikkojen esteettömyyttä. ODIHR on viitannut vaalitarkkailuraporteissaan yhä useammin vammaisyleissopimukseen. Lisäksi se viittaa usein Etyjin Kööpenhaminan asiakirjaan ja Euroopan neuvoston normeihin, kuten Venetsian komission hyvän vaalivan säännöstöön ja tarkistettuun tulkintaselitykseen vammaisten henkilöiden osallistumisesta vaaleihin, sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön vaikutuksiin.⁵¹

5. Vaaleihin osallistumista tukevat ympäristöt

Vammaisten henkilöiden vaaleihin osallistumisen tukeminen edellyttää monitahoista lähestymistapaa, jotta voidaan parantaa vammaisten henkilöiden kanssa vuorovaikutuksessa olevan ympäristön, palvelujen ja tiedon yleistä esteettömyyttä.

Seuraavissa kohdissa esitellään jäsenvaltioiden hyviä vaalikäytäntöjä. Liitteessä I on niiden pohjalta laadittutarkistuslista huomioon otettavista seikoista.

5.1. Kohdennettujen toimintapolitiikkojen laatiminen

On laadittava kohdennettuja toimintapolitiikkoja yhdessä asianomaisten tahojen kanssa, mukaan lukien kansallisen, alueellisen ja paikallisen tason toimivaltaiset viranomaiset, tasa-arvoelimet ja vaaliviranomaiset.

Tällaisia toimintapolitiikkoja onkin otettu käyttöön useissa jäsenvaltioissa. Esimerkiksi Alankomaissa sisäasioista ja kuningaskunnan sisäisistä suhteista vastaava ministeriö laati vuosina 2021 ja 2022 esteettömän äänestämisen toimintasuunnitelman yhteistyössä vammaisjärjestöjen ja muiden edunvalvontaryhmien, Alankomaiden kuntien liiton, Alankomaiden kansalaisjärjestöjen liiton, vaalineuvoston ja terveyst-, hyvinvointi- ja urheiluministeriön kanssa. Suunnitelman tavoitteena oli parantaa äänestyspaikkojen esteettömyyttä, tarjota kaikille tietoa äänestämisestä helpommin ymmärrettävässä muodossa, antaa äänestyspaikkojen henkilökunnalle kattavampaa tietoa esteettömyydestä ja kannustaa poliittisia puolueita käyttämään vaalikampanjoissaan yksinkertaisempaa kieltä sekä suullisessa että kirjallisessa viestinnässä.

⁵⁰ [Revised Interpretative Declaration to the Code of Good Practice in Electoral Matters on the Participation of People with Disabilities in Elections.](#)

⁵¹ Lisätietoja on Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (Etyj) [vaaleja koskevassa artikkelissa.](#)

Malta hahmotteli vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa kansallisessa strategiassaan vuosiksi 2021–2030 toimia, joilla vammaisia ehdokkaita tuetaan paikallisissa, kansallisissa ja EU:n vaaleissa. Vaalilautakuntien, poliittisten puolueiden ja vammaisten ehdokkaiden edustajat tekevät tiivistä yhteistyötä vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean kanssa suunnitellakseen ja pannaan täytäntöön kannustavia lainsäädäntö- ja politiikkatoimia vuoteen 2026 mennessä.

Suuri osa vaaliviranomaisten työstä liittyy vaalien suunnitteluvaiheeseen. Kattavan suunnittelun ja kohdennettujen poliittikkojen ja toimenpiteiden avulla nämä viranomaiset voivat auttaa varmistamaan, että vaalit ovat osallistavat ja että vammaisten henkilöiden osallistumista lisätään, etenkin kun tämä monialainen tavoite on osa vaalien toimintasuunnitelmaa.

5.2. Tietämyksen lisääminen ja asenteiden muuttaminen

Jäsenvaltiot ovat omaksuneet erilaisia tapoja tukea vaalimenettelyyn osallistuvien vammaisten henkilöiden vaalioikeuksia. Useissa jäsenvaltioissa monet eri tasojen viranomaiset, kuten tasa-arvoelimet ja vaaliviranomaiset, pyrkivät lisäämään vaaleihin osallistumista ja vammaisten henkilöiden tietämystä poliittisista prosesseista. Tähän kuuluu kokousten ja tiedotuskampanjoiden järjestäminen sekä tiedotuspakettien, äänestämistä koskevan opetusmateriaalin ja esitteiden laatiminen helposti ymmärrettävää kieltä, kuvia ja kaavioita käyttäen.

Romania on vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa kansallisessa strategiassaan 2022–2027⁵² sitoutunut järjestämään vammaisille henkilöille tiedotuskampanjan vaaleihin ja kansanäänestyksiin osallistumisesta yhteistyössä vammaisjärjestöjen edustajien kanssa. Tietämystä voidaan lisätä myös vammaisille henkilöille tarkoitetulla videomateriaalilla, kuten Suomessa on tehty.⁵³

Irlannin hiljattain perustetun vaalikomitean (An Coimisiún Toghcháin) uutena tehtävänä on vaalikasvatus ja tietämyksen lisääminen. Sen tavoitteena on lisätä Irlannin demokraattisiin prosesseihin osallistumista ja parantaa niitä koskevaa tietämystä. Osana julkisen osallisuuden lisäämistä koskevaa tehtäväänsä komitea kannustaa vaikeasti tavoitettavia ryhmiä, kuten vammaisia henkilöitä, osallistumaan vaaleihin.⁵⁴

Myös muut tahot toteuttavat tiedotustoimia. Esimerkiksi Euroopan vammaisfoorumi koordinoi EU:n rahoittamaa vammaisten oikeuksia Euroopan parlamentin vaaleissa koskevaa hanketta, jäljempänä 'DREE-hanke', jonka tavoitteena on lisätä vammaisten henkilöiden osallistumista vuoden 2024 Euroopan parlamentin vaaleihin. DREE-hanke ja seitsemän vammaisfoorumin kansallista jäsenyhdistystä kannustavat

⁵² [Strategia națională „O Românie echitabilă”, 2022-2027 – Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Persoanelor cu Dizabilități \(gov.ro\).](#)

⁵³ Ks. esimerkiksi [Yle lähettää selkokielen vaalikeskustelun.](#)

⁵⁴ [Ireland's Statutory, Independent Electoral Commission.](#)

ja auttavat vammaisia henkilöitä äänestämään, asettumaan ehdolle ja ajamaan omia asioitaan.⁵⁵

Inclusion Europe -järjestö toteutti vuonna 2011 perusoikeuksia ja kansalaisuutta koskevasta ohjelmasta rahoitetun hankkeen *Accommodating Diversity for Active Participation in European Elections*, jonka tarkoituksena oli lisätä tietämystä vammaisten henkilöiden vaaleihin osallistumisen esteistä Euroopan unionissa. Järjestö on myös laatinut kansallisen oppaan⁵⁶ nimeltä *Voting for All!*, suosituksia esteettömien vaalien järjestämisestä [Recommendations for Accessible Elections in Europe](#)⁵⁷ sekä kokoelman esteettämiä vaaleja Euroopan unionissa koskevista hyvistä käytännöistä⁵⁸, jotka on julkaistu englanniksi, ranskaksi ja tšekiksi. Euroopan parlamentin seuraavia vaaleja varten Inclusion Europe aikoo toteuttaa tiedotuskampanjan, jossa keskitytään kehitysvammaisiin naisiin ja poliittiseen osallistumiseen. Kampanjaan sisältyy vammaisten asiaa ajavien vammaisten henkilöiden ja poliittisesti aktiivisten vammaisten naisten haastatteluja. Niissä kuullaan heidän näkemyksiään siitä, miten tärkeää on äänestää tai saada vammaisia naisia valituksi politiikkaan. Kampanjaan sisältyy äänestämistä ja edunvalvontaa koskevia videoita, ja siihen kuuluvan viestintäkampanjan avulla lisätään vammaisten henkilöiden tietämystä vaaleista.

5.3. Yhteistyö vammaisten henkilöiden oikeuksia ajavien järjestöjen kanssa

Useimmissa jäsenvaltioissa vammaisten henkilöiden oikeuksia ajavat järjestöt ovat mukana kaikissa vaalisyklin vaiheissa. Järjestöt käyvät tiivistä vuoropuhelua asianomaisten viranomaisten kanssa ja tekevät niiden kanssa yhteistyötä. Järjestöt osallistuvat esimerkiksi keskusteluihin avustajan käyttämisestä äänestyksessä koskevista uusista säännöistä, tällaisten sääntöjen laatimiseen ja tietyissä vaaleissa avustamista koskevien sääntöjen arvioimiseen.

Kroatiassa ja Espanjassa vammaisjärjestöt osallistuvat yhteisiin hankkeisiin, joilla ehdokasluettelosta tehdään äänitallenteita avuksi näkövammaisille äänestäjille tai joilla tuetaan näkö- ja kuulorajoitteisia äänestäjiä. Äänestäjä voi esimerkiksi saada saattajakseen kotoa äänestyspaikalle ja takaisin viittomakielen tulkin tai muun erityistulkkausta tarjoavan henkilön, joka myös auttaa äänestäjää äänestyslipun täyttämässä.

Vammaisjärjestöt voivat myös auttaa virallisen vaalimateriaalin ja koulutuksen laatimisessa. Tällaisia materiaaleja ovat muun muassa vaaleja koskevat selkokieliset tiedot, joita on käytössä Liettuassa, Luxemburgissa ja Portugalissa, sekä Unkarissa käyttöön otettu selkokielinen ilmoitus äänioikeudesta. Vammaisjärjestöillä on myös omia aloitteita esteettömyyden edistämiseksi vaaleissa. Ne esimerkiksi jakavat tietoa äänestyspaikkojen esteettömyydestä ja tarjoavat vaalivirkailijoille

⁵⁵ [Disability Rights in the European Elections \(DREE\)](#).

⁵⁶ [Creating successful campaigns for more accessible elections \(inclusion-europe.eu\)](#).

⁵⁷ [Recommendations for Accessible Elections in Europe](#).

⁵⁸ [Good Practices for Accessible Elections in Europe](#).

esteettömyyskoulutusta. Suomen oikeusministeriö tukee vaaleja koskevien tietojen antamista näkövammaisille yhdessä Näkövammaisten liiton kanssa. Espanjassa näkövammaisten henkilöiden esteetön äänestysmenettely pistekirjoitusjärjestelmää käyttäen toteutetaan yhteistyössä Espanjan kansallisen näkövammaisten järjestön (ONCE⁵⁹) kanssa. Espanjan viranomaisten ja vammaisjärjestöjen välisen yhteistyön myötä vaalimenettelyissä havaittujen esteiden poistamiseksi äänestyspaikoilla on myös otettu käyttöön esteettömiä opasteita ja vaalivirkailijoille tarkoitettu selkokielinen käsikirja.

Useissa jäsenvaltioissa äänestyspaikkojen esteettömyyttä arvioidaan toimivaltaisten viranomaisten ja vammaisjärjestöjen yhdessä laatimien tai tällaisten järjestöjen itse laatimien tarkistuslistojen avulla. Vammaisjärjestöt voivat tukea viranomaisia laatimalla kyselylomakkeita, kuten Latviassa, tai suuntaviivoja, kuten Belgiassa ja Romaniassa, sekä antamalla suosituksia ja keräämällä ja toimittamalla palautetta äänestyspaikkojen ja vaalimateriaalin esteettömyydestä. Ne voivat myös osallistua äänestyspaikkojen esteettömyyden tarkastamiseen, kuten Liettuassa on tapana.

Muut jäsenvaltiot, kuten Kroatia, Irlanti, Romania ja Espanja, ovat virallistaneet yhteistyönsä vammaisjärjestöjen kanssa joko tekemällä erityisiä sopimuksia tai perustamalla työryhmiä.

Espanjan sisäministeriön ja täysimääräistä osallisuutta edistävän *Plena Inclusión* -yhdistyksen vuonna 2021 tekemän sopimuksen tuloksena vuoden 2023 paikallisvaalien yhteydessä käynnistettiin esteettömiä opasteita koskeva pilottihanke^{60, 61}. Siihen sisältyi kognitiivista esteettömyyttä (kehitysvammaisille ja ikääntyneille henkilöille) edistävien julisteiden jakaminen Madridin kaupungin äänestyspaikoille ja yhteistyö Madridissa sijaitsevan valtion hallintoviraston kanssa. Hanke toteutettiin myös viimeisimpien parlamenttivaalien yhteydessä. Siihen sisältyi yhteensä seitsemän äänestyspaikan esteettömyyttä parantavaa *Plena Inclusión* -yhdistyksen suunnittelemaa kuvakirjoitusmerkkiä sekä opas⁶². Hanke on tarkoitus laajentaa muihin kaupunkeihin tulevissa ehdotuspyynnöissä.

5.4. Rakennusten esteettömyyden ja käytettävyyden parantaminen

Useimmissa jäsenvaltioissa on vahvistettu erityisiä vaatimuksia sen varmistamiseksi, että vammaisilla henkilöillä on esteetön pääsy rakennuksiin. Liikuntarajoitteisten henkilöiden on voitava käyttää rakennuksia turvallisesti ja esteettömästi. Esteetön rakennus tarkoittaa, että sitä voivat käyttää vaivattomasti, turvallisesti ja itsenäisesti kaikki, myös vammaiset henkilöt ja erityisiä apuvälineitä tai teknisiä järjestelyjä tarvitsevat ryhmät. Rakennuksissa ja infrastruktuurissa on oltava vähintään yksi esteetön reitti, jota liikuntarajoitteiset henkilöt pääsevät käyttämään turvallisesti ja helposti.

⁵⁹ [ONCEn verkkosivusto](#).

⁶⁰ [Accessibility](#). Elecciones Generales Julio 2023.

⁶¹ 28. toukokuuta 2023.

⁶² [Guía para señalar los colegios electorales](#).

5.5. Vaalivirkailijoiden koulutus ja erityistuki

Useissa jäsenvaltioissa on vaalivirkailijoille tarkoitettuja, yleensä yhteistyössä vammaisjärjestöjen kanssa laadittuja ohjeita ja oppaita, joissa kerrotaan, miten äänestämistä tehdään vammaisille henkilöille helpompaa. Tämä tarkoittaa myös vammaisten äänestäjien vastaanottamista ja avustamista heidän rajoitteidensa mukaisesti. Vaalivirkailijoille annetaan lisäksi koulutusta siitä, miten he voivat viestiä vammaisten henkilöiden kanssa ja auttaa heitä käyttämään äänioikeuttaan itsenäisesti tai avustettuna.⁶³ Tanskassa vaalivirkailijoille on tarjolla myös tietovisoja, joilla he voivat testata tietämystään äänestäjien avustamisesta. Alankomaissa vammaiset henkilöt voivat tehdä äänestyspaikoissa vapaaehtoistyötä.⁶⁴ Kroatiassa vaalivirkailijoille tarjotaan vammaisten äänestäjien avustamista koskevaa koulutusta ja julkaistaan vaalilautakunnille jaettavia tietoja vammaisille henkilöille tarkoitetuista äänestyskäytännöistä.

Espanjassa näkö-, kuulo- ja kehitysvammaisille henkilöille tarjotaan erityistä julkisista varoista rahoitettavaa tukea. Siihen sisältyy selkokieliä oppaita ja maksuton induktiosilmukkapalvelu äänestyspaikalla kuulovammaisille (kuulolaitetta käyttäville) henkilöille, jotka on nimitetty vaalilautakuntaan (varsinaiseksi tai varajäseneksi). Lisäksi Espanjassa järjestetään pyynnöstä maksuton viittomakielen tulkkauksen vaalivirkailijoiksi nimitetyille kuulovammaisille henkilöille sekä näkövammaisille henkilöille ja henkilöille, joilla on häiriöitä kognitiivisissa taidoissa.⁶⁵

6. Yhteydenpito vammaisiin henkilöihin vaalisyklin eri vaiheissa

6.1. Virallisen viestinnän saavutettavuus

Useimmat jäsenvaltiot (mukaan lukien Alankomaat, Belgia, Bulgaria, Espanja, Irlanti, Italia, Itävalta, Latvia, Liettua, Luxemburg, Portugali, Ranska, Romania, Ruotsi, Saksa, Tšekki ja Unkari) laativat ja jakelevat tiedotusmateriaalia ja vaaleja koskevaa tietoa äänestäjille, myös erityisille äänestäjäryhmille, kuten vammaisille henkilöille. Tietoa vaaleista on saatavilla eri muodoissa, kuten videoina, äänitallenteina, isokirjaintekstinä, lehtisinä, tiedotteina, esitteinä, selkokielellä, pistekirjoituksella ja Daisy-äänikirjoina.

Vaaleja koskevaa tietoa tarjoavien verkkosivustojen on oltava kansainvälisten saavutettavuusvaatimusten, kuten verkkosisällön saavutettavuusohjeiden (WCAG)⁶⁶, mukaisia. Verkkosivustojen saavutettavuus paranee asteittain kaikissa jäsenvaltioissa. Joissakin tapauksissa, esimerkiksi Saksassa, äänestäjät voivat

⁶³ Esimerkiksi Belgiassa, Espanjassa, Irlannissa, Kroatiassa, Kyproksessa, Liettuassa, Portugalissa, Romaniassa, Ruotsissa, Tanskassa ja Virossa.

⁶⁴ [Accessible and inclusive elections in the Netherlands](#).

⁶⁵ Näitä palveluja voidaan pyytää aluevaalilautakunnalta kirjallisesti seitsemän päivän kuluessa nimittämismilloituksesta.

⁶⁶ [WCAG 2: Katsaus verkkosisällön saavutettavuusaloitteeseen \(WAI\) – W3C](#).

ilmoittaa tällaisen sisällön puutteellisesta saavutettavuudesta yhteydenottolomakkeella.

Joissakin jäsenvaltioissa on lisäksi suunnitteilla videoiden ja sovellusten kaltaisia digitaalisia esitysmuotoja, joilla pyritään tukemaan vammaisten henkilöiden osallistamista ja poistamaan esteitä. Muissa maissa, kuten Tšekissä, lehtisiin on lisätty QR-koodeja, joiden kautta pääsee tarkastelemaan esimerkkejä äänestämisestä ja tutustumaan kuulovammaisille tarkoitettuihin viittomakielisiin videoihin. Suomessa avataan aina ennen vaaleja puhelinpalvelu ja WhatsApp-palvelu. Kreikassa on käytössä verkkopalvelu, jossa äänestäjillä on mahdollisuus perushenkilötietonsa syöttämällä saada automaattisesti heille osoitetun äänestyspaikan osoite ja saavutettavuuskartta. Liettuassa esitetään keskusvaalilautakunnan laatimia tai teettämiä vaalivideoita kansallisilla televisiokanavilla ja uutisportaaleissa, ja ne myös käännetään viittomakielelle.

Useissa jäsenvaltioissa, kuten Ranskassa ja Kreikassa, lähetystoiminnan harjoittajia kannustetaan tekemään kaikista vaaleja koskevista ohjelmistaan saavutettavia. Tämä koskee televisiouutisia, ehdokkaiden välisiä vaaliväittelyjä sekä vaalikampanjoita ja ehdokkaita koskevia ohjelmia ja dokumenttiohjelmia. Saavutettavuus voidaan varmistaa lisäämällä ohjelmiin tekstitys (suorissa lähetyksissä simultaanitekstitys) ja viittomakielen tulkkaus. Ranskan media-alan sääntelyviranomainen on julkaissut oppaan, jossa on konkreettisia esimerkkejä siitä, miten viittomakielen tulkkauksen visuaalista laatua voidaan parantaa.⁶⁷ Niiden ranskalaisten televisiopalvelujen tarjoajien, joiden vuosittainen keskimääräinen katsojamäärä on suurempi kuin 2,5 prosenttia katsojien kokonaismäärästä, on tarjottava kuulovammaisille henkilöille tekstitys tai viittomakielen tulkkaus kaikissa vaaleja koskevissa uutislähetyksissä. Ranskan presidentinvaaleissa kaikilla ehdokkailla on oltava saavutettavia televisiomainoksia, joissa on vähintään tekstitys, vaikka joidenkin ehdokkaiden mainoksissa on myös viittomakielen tulkkaus.⁶⁸ Tämän velvoitteen noudattamista valvoo tiedotusvälineissä sovellettavista kampanjasäännöistä vastaava riippumaton viranomainen.⁶⁹ Muiden ranskalaisten televisiopalvelujen tarjoajien on parannettava parhaaseen katseluaikaan lähetettävien vaaleja koskevien keskeisten ajankohtaislähetysten saavutettavuutta kuulovammaisille henkilöille (tekstityksellä tai viittomatulkkauksella) ja tehtävä ehdokkaiden välisistä vaaliväittelyistä saavutettavia. Televisiolähetysiin kutsutut ehdokkaat voivat myös varmistaa, että kanavat tosiasiaassa tarjoavat nämä saavutettavuusominaisuudet.⁷⁰

Useat jäsenvaltiot (kuten Liettua, Saksa, Unkari ja Viro) jakavat tietoa äänestyspaikkojen esteettömyydestä digitaalisissa karttasovelluksissa,

⁶⁷ [Guide de mise en image de la Langue des signes française.](#)

⁶⁸ [Présidentielle 2022: comment l'Arcom renforce l'accessibilité de la campagne électorale.](#)

⁶⁹ [Autorité de régulation de la communication audiovisuelle et numérique.](#)

⁷⁰ [Le vote des personnes en situation de handicap: l'accessibilité des opérations de vote. Les élections en France.](#)

vaaliviranomaisten verkkosivustoilla tai äänestäjille lähetetyssä ilmoituksessa äänioikeudesta.

Saksassa äänestäjille annettavat tiedot äänestyspaikan sijainnista sisältävät useita vaalihuoneiston rakennetta kuvaavia kuvakirjoitusmerkkejä sekä puhelinnumerot.

Alankomaissa on käytössä verkkotyökalu⁷¹, jonka avulla vammaiset henkilöt voivat etsiä esteettömät äänestyspaikat. Työkalussa voi käyttää erilaisia hakukriteerejä, kuten visuaaliset apuvälineet, kuuloapuvälineet, kuulovammaisille soveltuva akustiikka ja muut esteettömät tilat.

Ranskassa äänestyspaikkojen sijainti ja aukioloajat ilmoitetaan myös ulos pystytettävissä tietotauluissa, joiden on täytettävä tietojen luettavuutta ja näkyvyyttä koskevat erityisvaatimukset.

Espanjassa äänestyspaikoilla on oltava asianmukaiset opasteet, kuten maininta esteettömistä palveluista ja aukioloajoista.

Unkarissa äänestäjille suunnattuihin tiedotuskampanjoihin kuuluvat henkilökohtainen ilmoitus äänioikeudesta ja erikseen vammaisille henkilöille suunniteltu tiedotus. Äänestysliput on laadittu helposti ymmärrettävällä kielellä, ja vaaleihin liittyvä materiaali on äänestäjän pyynnöstä saatavilla selkokielisenä.

Alankomaissa kuntien ja muiden kumppanitahojen saatavilla on digitaalinen välineistö, joka sisältää useita vammaisille äänestäjille tarkoitettuja viestintävälineitä. Välineistöllä annetaan tietoa siitä, mitä itsenäisen äänestämisen mahdollistavia palveluja äänestyspaikalla on käytettävissä. Lisäksi vaaleista tarjotaan tietoa helposti ymmärrettävällä kielellä ja viittomakielellä sitä varten luodulla verkkosivustolla. Välineistöön kuuluu myös muun muassa äänestyslipun digitaalinen versio. Kaikessa välineistöön sisältyvässä vaaleja koskevassa materiaalissa käytetään mahdollisimman paljon visuaalista viestintää ja selkeää kieltä. Vammaisille henkilöille on tarjolla yhteistyössä sidosryhmien kanssa suunniteltua viestintämateriaalia. Siihen sisältyvät ohjeet äänestämisestä erityisen kaavaimen avulla, esite ja vaalilehti äänestäjille, joilla on (lievä) häiriö kognitiivisissa taidoissa, infografiikka äänestyspaikan apuvälineistä, viittomakielisiä tietovideoita, digitaalinen versio äänestyslipusta ja verkossa saatavilla oleva valtakirja sekä tiedot äänestyspaikkojen esteettömistä palveluista erityisellä verkkosivustolla. Lisäksi jotkin kunnat järjestävät ennen vaaleja koeäänestyksen, jonka avulla äänestäjät voivat harjoitella äänestämistä voidakseen äänestää vaalipäivänä itsenäisesti.

Espanjassa on maksuton puhelinpalvelu henkilöille, jotka haluavat käyttää esteetöntä äänestysmenettelyä eli pistekirjoitusjärjestelmää. Puhelinpalvelu antaa myös tietoa vaalien ehdokkaista ja äänestysmenettelystä yleensä.

⁷¹ Alankomaalaisella [Alle stembureaus in Nederland](#) -sivustolla on tietoa äänestyspaikkojen sijainnista ja esteettömyydestä.

Ruotsissa on ”puhuva” verkkosivusto, jonka kautta näkövammaiset henkilöt sekä henkilöt, joilla on vaikeuksia lukemisessa (kuten dysleksia), voivat kuunnella tiedot ääneen luettuina.

6.2. Poliittisen mainonnan saavutettavuus

Ranskassa ehdokkaita kehoitetaan asettamaan kaikki vaalikampanjamateriaali (kuten esitteet) saataville samanaikaisesti sekä painetussa muodossa, verkkosivustolla (joka täyttää lakisääteiset saavutettavuusvaatimukset⁷²) että todistusvoimaisessa saavutettavassa muodossa vuoden 2005 tasa-arvolain esteettömyyskriteerien mukaisesti. Materiaalista on oltava myös selkokielineen ja helposti ymmärrettävä versio. Materiaalin on oltava saatavilla vaalikampanjan alkamisesta vaalihuoneistojen sulkeutumiseen saakka.⁷³

Useissa jäsenvaltioissa, kuten Espanjassa ja Unkarissa, rahoittajien on varmistettava poliittisen mainonnan saavutettavuus. Liettuassa keskusvaalilautakunta on vuodesta 2019 alkaen ilmoittanut ehdokkaille aina ennen vaaleja, että vaalimateriaalia laadittaessa on otettava huomioon vammaisten äänestäjien tarpeet.

Espanjassa poliittisten organisaatioiden on varmistettava, että niiden julkiset toimet ovat vammaisten henkilöiden saavutettavissa, sekä tarjottava saavutettavaa tietoa aina kun se on mahdollista. Tähän kuuluvat verkkosivut, vammaisten henkilöiden saavutettavissa oleva painettu materiaali, puhelinneuvonta ja audiovisuaaliset esitystavat. Julkisessa omistuksessa olevien kansallisten televisio- ja radioasemien on tarjottava vapaata tilaa vammaisten henkilöiden erityiset esteettömyystarpeet täyttävää ehdokkaiden, poliittisten puolueiden, liittojen, koalitioiden ja äänestäjäryhmien poliittista mainontaa varten.

Euroopan parlamentin vuoden 2019 vaaleissa Saksan sokeiden ja näkövammaisten yhdistys DBSV testasi vaalikampanjassa käytettyjen materiaalien käytettävyyttä ja luettavuutta ruudunlukuohjelman käyttäjien kannalta. Käyttäjät asettivat aineistot paremmuusjärjestykseen asetettujen kriteerien perusteella ja lähettivät arvioinnin tulokset vaaleihin osallistuville poliittisille puolueille.⁷⁴

7. Kaikkia palveleva suunnittelu ja kohtuulliset mukautukset vaalisyklissä – menettelyt, tilat ja materiaalit

7.1. Rekisteröintimenettelyt

Vaalimenettelyissä voidaan merkittävästi helpottaa vammaisten henkilöiden ja toimivaltaisten viranomaisten välistä vuorovaikutusta erilaisilla rekisteröintimenettelyillä, joissa käytetään esimerkiksi erilaisia esteettömiä välineitä,

⁷² RGAA: référentiel général d’amélioration de l’accessibilité, décret No 2009-546 du 14 mai 2009 modifié en septembre 2019.

⁷³ [Le vote des personnes en situation de handicap: l’accessibilité des opérations de vote. Les élections en France.](#)

⁷⁴ [Zeugnisvergabe – Deutscher Blinden- und Sehbehindertenverband.](#)

kuten saavutettavassa muodossa laadittujen paperisien ja digitaalisia lomakkeita. Jos rekisteröinti on tehtävä henkilökohtaisesti, tilojen esteettömyys ja tietojen saavutettavuus on ensiarvoisen tärkeää.

Useimmissa jäsenvaltioissa äänestäjien rekisteröinti tapahtuu kansallisissa vaaleissa automaattisesti. Kaksi jäsenvaltiota, Kypros ja Irlanti, käyttävät aktiivista äänestäjien rekisteröintiä. Muissa jäsenvaltioissa äänestystapa, kuten kirjeäänestys tai mobiiliäänestys, valitaan tai rekisteröidään verkkotyökalun avulla. Jotta näiden välineiden käytöstä tulisi helpompaa, jäsenvaltiot ovat ryhtyneet soveltamaan saavutettavuusvaatimuksia ja varmistaneet, että verkkosisältö on saavutettavissa useilla eri laitteilla. Lisäksi ne ovat laatineet yksinkertaistettuja lomakkeita, jotka on kirjoitettu selkeällä ja käyttäjäkeskeisellä kielellä. Kyproksessa vammaisilla henkilöillä on esteetön pääsy aluehallintovirastoihin, jotka käsittelevät vaaliluetteloihin rekisteröitymistä koskevat hakemukset. Tämän prosessin helpottamiseksi on myös tärkeää tarjota saavutettavaa tietoa äänestäjien rekisteröinnistä. Näin toimitaan Luxemburgissa ja useissa muissa jäsenvaltioissa.

Joissakin jäsenvaltioissa ehdokkaat voivat saada erityistä tukea, kuten pieniä avustuksia viittomakielen tulkkausta ja kuljetuksia varten. Tämä voi helpottaa asiakirjojen toimittamista, jos se on tehtävä henkilökohtaisesti. Muissa jäsenvaltioissa, kuten Romaniassa⁷⁵, ehdokkaat voivat kerätä kannattajien allekirjoituksia myös sähköisesti.

7.2. Äänestyspaikkojen, äänestyskoppien ja vaaliurnien esteettömyyden parantaminen

Useimmissa jäsenvaltioissa on otettu käyttöön erilaisia vaatimuksia sen varmistamiseksi, että vammaisilla henkilöillä on esteetön pääsy äänestyspaikkaan. Vaatimukset koskevat äänestysprosessin eri osia, vuorovaikutusta vammaisten äänestäjien kanssa äänestystiloissa, vaalimateriaaleja ja vaalivirkailijoita.⁷⁶ Vaatimukset koskevat muun muassa äänestyspaikalle saapumista ja sisätiloihin siirtymistä, äänestäjän tunnistamista, vaaliluettelon allekirjoittamista joko käsin tai sähköisesti, äänestyskoppiin siirtymistä, äänestämistä paperisella äänestyslipulla tai äänestyskoneella, paperisen äänestyslipun pudottamista vaaliurnaan ja äänestyspaikalta poistumista. Useat jäsenvaltiot ovat toimittaneet yksityiskohtaisia ohjeita ja tarkistuslistoja, jotka on monissa tapauksissa laadittu yhdessä vammaisjärjestöjen kanssa ja jotka sisältävät kriteerejä aina äänestyspaikan saavutettavuudesta joukkoliikennevälineillä siihen, onko äänestyspaikassa käytettävissä luiskia ja mahdollisuus ohittaa jono. Esimerkiksi Malta helpottaa vammaisten henkilöiden äänestämistä päästämällä heidät äänestyspaikoilla (tiettyinä aikoina) jonon ohi.

⁷⁵ Parlamenttivaaleissa.

⁷⁶ Alankomaat, Belgia, Bulgaria, Espanja, Irlanti, Italia, Itävalta, Kreikka, Latvia, Liettua, Luxemburg, Portugali, Puola, Ranska, Romania, Ruotsi, Saksa, Slovenia, Suomi, Tanska, Unkari ja Viro.

Joissakin jäsenvaltioissa, kuten Itävallassa⁷⁷ ja Unkarissa, kussakin kunnassa on oltava vähintään yksi esteetön äänestyspaikka. Toisissa jäsenvaltioissa, kuten Alankomaissa, Espanjassa, Ranskassa ja Sloveniassa, kaikkien äänestyspaikkojen on oltava esteettömiä. Muut jäsenvaltiot, kuten Kreikka, aikovat laatia vammaisia henkilöitä koskevan kansallisen toimintasuunnitelman puitteissa rekisterin kuntatason (paikallishallinnon ensimmäinen taso) esteettömistä rakennuksista, joita on määrä käyttää myös äänestyspaikkoina. Toisissa jäsenvaltioissa, kuten Irlannissa, vaalivirkailijoiden on toteutettava tarvittavat järjestelyt sen varmistamiseksi, että äänestyspaikat ovat esteettömiä. Tämä tarkoittaa muun muassa asianmukaisen pöydän ja tuolin sijoittamista jokaiseen äänestyspaikkaan niin, että vaalisalaisuus säilyy ja pyörätuolin käyttäjillä, liikuntarajoitteisilla, näkövammaisilla ja iäkkäillä äänestäjillä on mahdollisuus äänestää vaivattomasti.

Useissa jäsenvaltioissa, kuten Alankomaissa, Belgiassa ja Luxemburgissa, äänestyspaikkojen vieressä olevien pysäköintipaikkojen on täytettävä tiukat opasteita ja pinta-alaa koskevat vaatimukset. Äänestyspaikoille on voitava matkustaa joukkoliikennevälineillä. Vammaisten henkilöiden, myös pyörätuolin käyttäjien, on voitava tulla äänestyspaikalle, liikkua siellä ja poistua sieltä tavanomaisissa käyttöolosuhteissa. Tätä varten on tarvittaessa tehtävä väliaikaisia tai pysyviä järjestelyjä (kuten Alankomaissa, Belgiassa, Irlannissa, Liettuassa, Luxemburgissa, Ranskassa, Romaniassa, Ruotsissa, Saksassa, Sloveniassa, Suomessa, Tanskassa ja Virossa). Tämä tarkoittaa, että on käytettävä ensisijaisesti yksikerroksisia rakennuksia, joissa on automaattiset tai muutoin helposti käytettävät leveät ovet, loivat luiskat, keskeytymättömät käsijohteet, riittävästi tasaista liikkumatilaa ovien edessä, riittävän leveät käytävät, esteettömät reitit, riittävä valaistus, tuolit odotusalueella, mukautetut opasteet, merkityt reitit, värikoodit ja muut näkövammaisten äänestäjien ohjaamiseen soveltuvat keinot. Muut jäsenvaltiot, kuten Alankomaat, Espanja, Luxemburg, Ranska ja Tanska, sallivat vammaisten henkilöiden pääsyn äänestyspaikalle opaskoirien ja avustavien koirien kanssa.

Jäsenvaltioista esimerkiksi Belgiassa, Espanjassa⁷⁸ ja Romaniassa⁷⁹ äänestyskoppien teknisistä eritelmistä säädetään laissa. Äänestyskopit on suunniteltava vastaamaan vammaisten henkilöiden ja erityisesti pyörätuolin

⁷⁷ Vuoden 2023 äänioikeuksia koskevan muutoslain (*Wahlrechtsänderungsgesetz* 2023) nojalla kaikkien äänestyspaikkojen on vuodesta 2024 alkaen täytettävä vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta koskevan lain (*Bundes-Behindertengleichstellungsgesetz*) 6 §:n perusedellytykset. Kyseisen säännöksen mukaan kaikkien äänestyspaikkojen olisi oltava vammaisille esteettömiä ja saavutettavia, edellyttäen että tämä on teknisesti toteutettavissa. Jokaisessa vaalihuoneistona käytettävässä rakennuksessa on joka tapauksessa oltava vähintään yksi äänestyspaikka, jossa on vammaisten henkilöiden käyttöön soveltuvat äänestyskopit. Vuodesta 2028 alkaen kaikkien Itävallan äänestyspaikkojen (myös äänestyskoppien) on oltava esteettömiä ilman poikkeuksia.

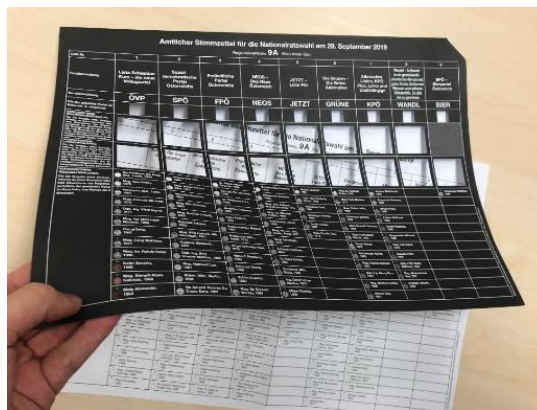
⁷⁸ [Vaaliprosessin täydentävästä sääntelystä 16. huhtikuuta annetun kuninkaan asetuksen 605/1999 säännöksiä muutettiin 3. kesäkuuta annetulla määräyksellä INT/511/2022](#), jonka mukaan äänestyskoppien on oltava täysin esteettömiä.

⁷⁹ [Pysyvän vaaliviranomaisen päätös nro 44/2016 vähimmäisehdoista, jotka äänestyspaikkojen on täytettävä, sekä niiden vähimmäisvarusteista](#).

käyttäjien tarpeita. Esimerkiksi Italiassa, Luxemburgissa ja Ranskassa kussakin äänestyspaikassa vähintään yhden äänestyskopin on oltava esteetön. Tämä tarkoittaa, että niillä on oltava tietty vähimmäiskoko, ne on sijoitettava niin, että liikkumatilaa on riittävästi, ja niissä on oltava erityisominaisuuksia, kuten vaakasuuntaiset tukikaiteet, määrätyn korkuinen tai säädettävä pöytä tai taso sekä riittävä jalkatila ja valaistus. Joissakin jäsenvaltioissa, esimerkiksi Alankomaissa, on tarjolla myös valolla varustettuja suurennuslaseja. Muiden äänestämässä tarvittavien välineiden, kuten mustekynien tai lyijykynien, on oltava helposti vammaisten henkilöiden käytettävissä.

Myös vaaliurnan esteettömyys on tärkeää, jos äänestäjän on itse pudotettava äänestyslippunsa vaaliurnaan. Vaaliurnan on oltava helposti nähtävissä, ja se on sijoitettava paikkaan, johon on esteetön pääsy ja jossa on riittävästi liikkumatilaa. Vaaliurnan aukko ja elektronisten äänestyskoneiden hallintalaitteet on sijoitettava tietyille korkeudelle. Sellaisille henkilöille, jotka eivät yllä pudottamaan äänestyslippuaan vaaliurnaan, on oltava tarjolla turvallisuusvaatimusten mukainen koroke. Esimerkiksi Ranskassa kunkin äänestyspaikan vaaliurna on lain mukaan sijoitettava niin, että se on myös pyörätuolin käyttäjien ulottuvilla.

Joissakin jäsenvaltioissa (kuten Virossa) äänestyspaikoissa on pöydät ja väliseinät, joiden ansiosta äänestäjät voivat täyttää äänestyslipukkeen tuolilla tai pyörätuolissa istuen. Äänestyslippua täyttäessään ja ehdokasluetteloa lukiessaan äänestäjät voivat käyttää apunaan suurennuslasia. Viittomakielen etätulkkauspalvelujen ansiosta viittomakielisten äänestäjien on helpompi kommunikoida vaalilautakunnan jäsenten kanssa. Ranskassa suositellaan, että sokeille tai näkövammaisille äänestäjille annetaan allekirjoittamista varten avuksi pieni vastavärinen viivain, jossa olevan ikkunan avulla allekirjoitus on helppo sijoittaa oikeaan kohtaan vaaliluettelossa tai läsnäololuettelossa.

Itävallassa käytettävä äänestyslipun kaavain.

7.3. Paperisten äänestyslippujen saavutettavuuden parantaminen

Espanjassa, Irlannissa, Itävallassa, Luxemburgissa⁸⁰, Portugalissa, Saksassa, Sloveniassa, Tanskassa⁸¹) ja Unkarissa äänestyspaikoilla on oltava erityiset paperisten äänestyslippujen kaavaimet, myös pistekirjoituksella. Alankomaissa ja Maltassa näiden kaavainten ohessa on myös ääniopaste tai paperille painettu kuvaus, kuten Portugalissa ja Espanjassa, jossa selitetään, miten kaavainta käytetään, miten äänestyslippu on jäsenneily, mitä ehdokkaita ja puolueita vaaleissa voi äänestää ja mikä kaavaimen reikä vastaa kutakin ehdokasta.

Irlannissa pistekirjoitusmallin käytön tueksi on perustettu puhelinlinja, johon soittaessaan äänestäjä kuulee kuvauksen äänestyslipun ulkoasusta ja ehdokkaiden järjestyksestä. Itävallassa lainsäädännön viimeisimpien muutosten jälkeen äänestyslippua parannettiin lisäämällä sen yhteen reunaan viiste näkövammaisia henkilöitä varten. Lisäksi suunnitteilla on äänestyslipun kaavaimen käyttöönotto. Tšekissä postitettujen äänestyslippujen ohessa olevissa äänestysohjeissa on viittomakieliseen videoon johtava QR-koodi. Useissa jäsenvaltioissa, kuten Alankomaissa ja Belgiassa, vammaisille äänestäjille on tarjolla suurennuslasin kaltaisia apuvälineitä.

Tanskassa yksin äänestämässä tukea tarvitsevat äänestäjät voivat käyttää teknisiä apuvälineitä, kuten paksumpaa mustaa kynää, jonka avulla äänestäjän on helpompaa nähdä, mihin kohtaan äänestyslippua merkintä on tarkoitus tehdä. Lisäksi käytävissä on suurennuslasi, joka suurentaa äänestyslippua ja helpottaa sen lukemista, sekä LED-valaisin, josta on apua henkilöille, joiden näkökyky on heikentynyt. Äänestäjä voi säätää itse valaisimen kirkkautta, väriä ja valotehoa. Näitä työkaluja täydentää CCTV-järjestelmä eli erityissuurennuslasi, joka suurentaa äänestyslippua näytöllä ja jonka suurennusta ja kontrastia äänestäjä voi säätää itse. Lisäksi pyörätuolia käyttävien äänestäjien käytössä on oltava säädettävä pöytä, jonka ääressä he voivat täyttää äänestyslipun.

Liettuassa käytettävät äänestyslippuaskut.

⁸⁰ Näkövammaiset äänestäjät saavat vaalipäivänä käyttöönsä hallituksen ja CDV-keskuksen (Centre pour le développement des compétences relatives à la vue) yhteistyössä kehittämän kohokuvioitun äänestysmallin. Tämä kohokuvioitu äänestysmalli on käytävissä kaikissa äänestyspaikoissa. Äänestäjä voi myös tilata sen suoraan CDV-keskuksesta, jos hän on päättänyt äänestää postitse.

⁸¹ Vain kansanäänestyksissä, joissa voi äänestää pelkästään ”kyllä” tai ”ei”.

Liettuassa on saatavilla pistekirjoituksella merkittyjä paperitaskuja, joihin äänestäjät voivat työntää tavallisen paperisen äänestyslipun. Maltassa jokaisessa äänestyspaikassa on laite, joka lukee äänestyslipun sisällön ääneen. Alankomaissa ulkomailta käsin äänestävät kansalaiset käyttävät suppeampaa äänestyslippua. He voivat valita, lähetetäänkö äänestyslippu heille postitse vai sähköpostitse. Äänestyslipun mukana lähetetään tiedot puolueista ja ehdokkaista. Suurikokoiset ehdokasluettelot ovat esillä kaikilla äänestyspaikoilla.

Alankomaissa äänestäjät, joilla on häiriöitä kognitiivisissa taidoissa, saavat halutessaan (äänestyskopin ulkopuolella) selityksen siitä, miten äänestyslippu toimii. Monet kunnat ja kansalaisjärjestöt järjestävät vaalien alla äänestyskursseja. Lisäksi äänestäjät, joilla on häiriö kognitiivisissa taidoissa, voivat tutustua selityksiin asiaa koskevalla verkkosivustolla.⁸²

Alankomaissa on suunnitteilla uusi äänestyslippu. Sen on määrä vastata paremmin myös vammaisten henkilöiden tarpeita. Kirjasinkoko on suurempi ja helppolukuisempi. Äänestyslippuun lisätään poliittisten puolueiden logot, jotta puolueet on helpompi havaita ja löytää. Uudesta äänestyslipusta tehdään myös yleiskaavain näkövammaisia henkilöitä varten. Tavoitteena on, että joka kunnassa on vähintään yksi kaavain, jonka ohessa on käytettävissä kaiutin. Romaniassa on myös pohdittu, miten äänestystä voitaisiin yksinkertaistaa vähentämällä paperisten äänestyslippujen määrä yhteen. Tämä voisi parantaa yleistä esteettömyyttä myös näkövammaisten äänestäjien kannalta.⁸³

7.4. Äänestyskoneiden saavutettavuuden parantaminen

Belgia toteutti vuoden 2018 paikallisvaaleja ja vuoden 2019 liittovaltion vaaleja varten pilottihankkeen, jossa sähköisiin äänestyskoneisiin lisättiin äänimoduuli, niin että näkövammaiset henkilöt voivat äänestää itsenäisesti. Pilottihanke toteutettiin tiiviissä yhteistyössä vammaisjärjestöjen ja näkövammaisia edustavien yhdistysten kanssa. Logistisista syistä hanketta ei voitu ottaa laajamittaisesti käyttöön.

Bulgariassa äänestyskoneista on tullut pakollisia sekä Bulgariassa että ulkomailla sellaisissa äänestyspaikoissa, joissa on vähintään 300 äänestäjää. Käyttöliittymä koostuu kosketusnäytöstä. Kun äänestäjä on äänestänyt, laite tulostaa paperin, josta äänestäjä voi tarkistaa antamansa äänen. Tämä mahdollistaa myös manuaalisen ääntenlaskun, jos sähköisesti annetut äänet katoavat. Bulgarian vaalilain mukaan äänestyskoneet on suunniteltava ja toteutettava ja niitä on ylläpidettävä niin, että koneäänestysmekanismien ja -menetelmien käyttö on helppoa ja ymmärrettävää ja että ne ovat helposti saavutettavia myös näkövammaisten ja sellaisten äänestäjien kannalta, joilla on motorisia rajoitteita.

⁸² [Miten äänestäminen tapahtuu?](#)

⁸³ [Comparative study regarding methods, procedures and technical instruments used by other states to ensure the accessibility of electoral processes for individuals with disabilities](#), pysyvän vaaliviranomaisen laatima tutkimus.

Slovenian vaaleissa ja kansanäänestyksissä ei ole käytetty erityisesti vammaisille äänestäjille tarkoitettuja äänestyskoneita sen jälkeen, kun muutoslaki ZVDZ-C tuli voimaan 20. toukokuuta 2017.⁸⁴ Lainsäädäntöä muutettiin, jotta kaikki äänestyspaikat olisivat vammaisille henkilöille täysin esteettömiä. Lainsäädännössä seurattiin lisäksi muiden maiden esimerkkiä⁸⁵ antamalla vammaisille henkilöille mahdollisuus äänestää paitsi äänestyspaikoilla myös postitse.

7.5. Täydentävät äänestysmenetelmät

Useissa jäsenvaltioissa äänestäjät, jotka eivät voi saapua äänestyspaikalle vaalipäivänä, voivat äänestää ennakkoon joko kotonaan, sairaalassa (esimerkiksi Maltassa, Portugalissa ja Tanskassa) tai ennen vaalipäivää avatussa äänestyspaikassa (esimerkiksi Itävallassa, Latviassa, Liettuassa, Maltassa, Portugalissa, Ruotsissa, Saksassa, Sloveniassa, Suomessa, Tanskassa ja Virossa).

Vammaisilla henkilöillä on mahdollisuus äänestää esteettömässä äänestyspaikassa useissa jäsenvaltioissa, esimerkiksi Belgiassa, Irlannissa, Italiassa, Itävallassa, Latviassa, Liettuassa, Romaniassa⁸⁶, Saksassa, Tanskassa ja Unkarissa. Alankomaissa äänestäjille ei ole määrätty tiettyä äänestyspaikkaa. Esittämällä ilmoituksen äänioikeudestaan he voivat äänestää missä tahansa kuntansa äänestyspaikassa. Jäsenvaltioista muun muassa Alankomaissa, Irlannissa, Kroatiassa, Maltassa ja Virossa sairaaloihin ja/tai muihin hoitolaitoksiin järjestetään oma äänestyspaikkansa.

Joissakin jäsenvaltioissa (kuten Kroatiassa, Ruotsissa, Tanskassa, Tšekissä ja Sloveniassa) on käytössä kadunvarsiäänestys. Tämä tarkoittaa, että äänestys tapahtuu äänestyspaikan ulkopuolella joko rakennuksen pohjakerroksessa tai äänestyspaikan ovella.

Liikkuvia äänestyspisteitä käytetään useissa jäsenvaltioissa (kuten Bulgariassa, Irlannissa, Italiassa, Itävallassa, Kroatiassa, Latviassa, Liettuassa, Portugalissa, Romaniassa, Ruotsissa, Sloveniassa, Tanskassa, Tšekissä, Unkarissa ja Virossa). Niissä vaaliurna tuodaan äänestäjän luokse (kotiin, sairaalaan tai johonkin muuhun paikkaan). Jotkin jäsenvaltiot, kuten Italia (tietyt kunnat), Luxemburg⁸⁷, Portugali, Puola ja Suomi, tarjoavat äänestäjille, myös vammaisille henkilöille, tietyn edellytyksin jopa maksuttoman kuljetuksen äänestyspaikalle. Belgia myös tukee kuljetuksia äänestyspaikoille.

Vammaiset henkilöt voivat saada äänestämässä apua kaikissa jäsenvaltioissa. Siinä, kuka äänestäjää voi avustaa ja mitkä ehdot äänestäjän on täytettävä, on jonkin

⁸⁴ Lainsäädännössä otettiin huomioon äänestyskoneiden käytön yleisyys kussakin vaalissa, niiden käytöstä aiheutuvat kustannukset ja muissa EU:n jäsenvaltioissa noudatettavat säännökset.

⁸⁵ Kirjeäänestys Itävallan lainsäädännön mukaisesti.

⁸⁶ Presidentinvaalit.

⁸⁷ Adapto-erityiskuljetuspalvelun käyttäjät, joilla on Adapto-kortti, voivat matkustaa äänestyspaikalle Adapto-palvelulla. Äänestyspaikalle suuntautuvia edestakaisia matkoja ei vähennetä käyttäjän vuotuisten Adapto-matkojen kiintiöstä. Palvelun voi tilata soittamalla mobiliteit.lu-palvelun numeroon 2465 2465 tai tekemällä varauksen adapto.lu-mobiilisovelluksella valitsemalla "Elections/Wahlen".

verran eroja. Useimmissa jäsenvaltioissa, kuten Belgiassa, Espanjassa, Itävallassa, Ruotsissa, Saksassa, Sloveniassa, Tanskassa ja Unkarissa, vammaista äänestäjää voi avustaa rajoituksetta kuka tahansa henkilö, johon äänestäjä luottaa.

Kirjeäänestys joko maan sisällä tai ulkomailta käsin on mahdollista 20 jäsenvaltiossa. Maan sisäiset kirjeäänestyskäytännöt vaihtelevat eri puolilla EU:ta. Vain harvoissa jäsenvaltioissa, esimerkiksi Espanjassa ja Saksassa, kaikki äänestäjät voivat äänestää postitse. Esimerkiksi Alankomaissa, Irlannissa, Itävallassa, Liettuassa ja Sloveniassa kirjeäänestys on rajoitettu tiettyihin ryhmiin, kuten vammaisiin äänestäjiin tai ulkomailla asuviin äänestäjiin.

Verkoäänestys on mahdollista Virossa, jossa äänestäjät voivat valita, äänestävätkö he vaalipäivänä äänestyspaikalla vai vaalien aikana verkkosivustolla. Viron vaalilaki edellyttää, että äänestyssovelluksessa tuetaan näkövammaisia henkilöitä. Tämä vaatimus täytetään käytännössä antamalla tälle äänestäjäryhmälle mahdollisuus käyttää äänioikeuttaan ilman avustajaa.

Ranskassa ulkomailla asuvat Ranskan kansalaiset voivat valita edustajansa verkoäänestyksellä parlamenttivaaleissa ja konsulivaaleissa. Voidakseen äänestää verkossa ranskalaisten äänestäjien on asuttava virallisesti ulkomailla ja rekisteröidyttävä konsuliedustuston vaaliluetteloon. Luetteloon ilmoitettava voimassa oleva sähköpostiosoite ja puhelinnumero, jotta äänestäjät saavat käyttäjätunnuksensa (sähköpostitse) ja salasanasensa (tekstiviestitse). Muita muodollisuuksia ei tarvita.⁸⁸ Vuoden 2022 presidentinvaaleissa ulkomailla asuvilla ranskalaisilla oli mahdollisuus äänestää verkossa viiden peräkkäisen päivän ajan. Eurooppa- ja ulkoasioista vastaavan ministeriön verkkosivustolla julkaistiin verkoäänestystä koskevia kysymyksiä ja vastauksia.

Vuonna 2023 Saksassa käytettiin verkoäänestystä sosiaalipolitiikkaa koskevissa vaaleissa, joissa valittiin kansallisia sairaus- ja eläkevakuutusrahastoja valvova neuvosto. Noin 22,3 miljoonalla äänioikeutetulla oli mahdollisuus äänestää joko verkossa tai perinteisellä kirjeäänestyksellä 51 päivän äänestysjakson aikana.⁸⁹

Valtakirjaäänestys on mahdollista Alankomaissa, Belgiassa, Puolassa ja Ranskassa. Belgiassa ja Puolassa valtakirjalla voivat äänestää sellaiset henkilöt, jotka eivät pääse äänestyspaikalle tiettyjen sairauksien tai vaivojen, huonon terveyden tai korkean iän vuoksi. Tähän ryhmään voi kuulua myös vammaisia äänestäjiä. Alankomaissa ja Ranskassa kaikki äänestäjät voivat äänestää valtakirjalla. Ruotsissa on käytössä kuriiriäänestys, jossa toinen henkilö kuljettaa äänestäjän äänen äänestyspaikalle.

7.6. Vaaleja koskevien riidanratkaisumenettelyjen saavutettavuus

Useat jäsenvaltiot ovat toteuttaneet erityisjärjestelyjä, joilla parannetaan oikeuslaitoksen saavutettavuutta vammaisille henkilöille. Tällaisia järjestelyjä ovat

⁸⁸ [Présentation du vote par internet. Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères.](#)

⁸⁹ [Online Voting Powers Social Elections in Germany.](#)

esimerkiksi tietojen antaminen saavutettavassa muodossa tai tiettyjen esitysmuotojen asettaminen saataville, kuten valitusten tekeminen digitaalisesti.⁹⁰ Vaaleja koskevien riidanratkaisumenettelyjen saavutettavuuteen kuuluu lisäksi sen varmistaminen, että valitusten jättämismekanismit ovat saavutettavia ja että myös kuulemis- tai käsittelypaikat ovat esteettömiä.

Romania on sitoutunut osana vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaa kansallista strategiaansa julkaisemaan saavutettavassa muodossa malleja vaalioikeuksiin liittyviä pyyntöjä ja valituksia varten. Liettua on ottanut käyttöön vaaleja koskevien riitojen hallintaa varten saavutettavan tietojärjestelmän, jonka kautta äänestäjät voivat tehdä vaaleihin liittyviä valituksia. Espanjassa äänestäjät voivat tehdä valituksen, jos äänestyspaikka ei täytä lakisääteisiä esteettömyysvaatimuksia. Irlannissa vaalilautakuntien puheenjohtajat käsittelevät kaikkia esteettömyyteen liittyviä kysymyksiä, ja he vastaavat vaalitulaisuuksien järjestämisestä kussakin vaalipiirissä.

7.7. Tietojen kerääminen vammaisten henkilöiden osallistumisesta vaaleihin

On tärkeää kerätä tilastotietoja vammaisten kansalaisten osallistumisesta vaaleihin sen selvittämiseksi, miten tehokkaasti he voivat käyttää vaalioikeuksiaan. Tämä voi auttaa arvioimaan vammaisia henkilöitä varten toteutettuja toimenpiteitä ja johtaa tehokkaampiin ratkaisuihin. Lisäksi toimintarajoitteita koskevia eriteltyjä tietoja kannattaa hyödyntää vaaleja koskevissa EU:n ja kansallisen tason tiedotuskampanjoissa, sillä niiden avulla voidaan parantaa kampanjoiden ulottuvuutta ja tehokkuutta.

Vaaleihin liittyvät rekisteröintiprosessit, kuten äänestäjien ja ehdokkaiden rekisteröinti, luvan myöntäminen erityisten äänestysmenettelyjen käyttämiseen tai äänestyspaikalla käyneiden äänestäjien kirjaaminen, voivat tarjota viranomaisille mahdollisuuden kerätä tietoa siitä, missä vaalipiirissä vammaiset äänestäjät asuvat, minkä verran vammaisia äänestäjiä eri vaalipiireissä on ja minkälaisia ratkaisuja he tarvitsevat voidakseen osallistua vaaleihin yhdenvertaisesti muiden äänestäjien kanssa.

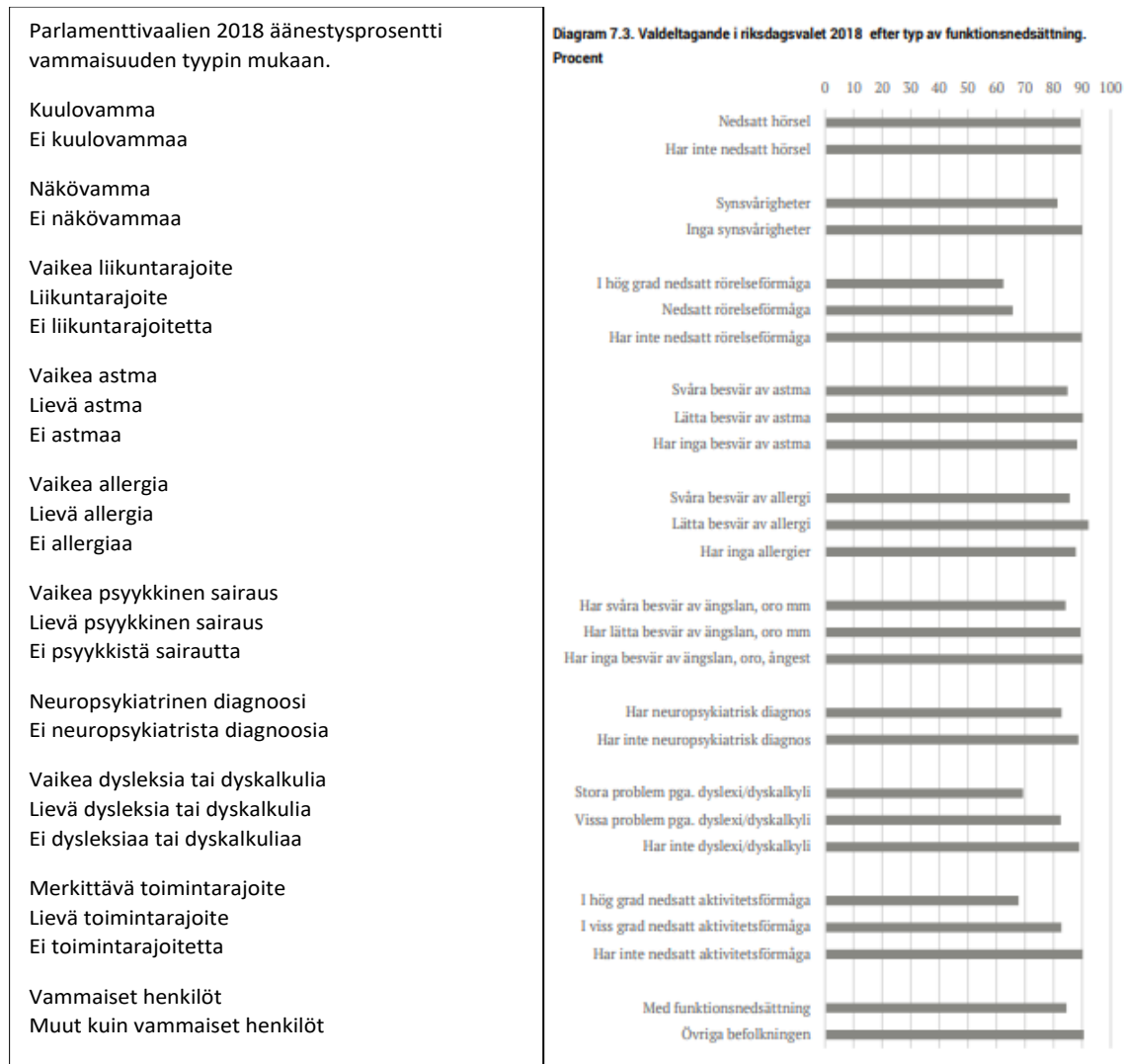
Toimintarajoitteen tyyppin mukaan eriteltyjen tilastotietojen kerääminen tai kyselytutkimusten tekeminen useista vammaisiin henkilöihin liittyvistä tekijöistä ja äänestyspaikkojen esteettömyydestä voi auttaa vaaliviranomaisia jakamaan resurssinsa tehokkaammin. Kaikkien asiaankuuluvien viranomaisten resurssien ja tietojen yhdistäminen, mukaan lukien tilastotietojen yhdistäminen vammaisuutta ja osallisuutta koskeviin hallinnollisiin tietoihin, antaa tarkemman kuvan siitä, millaista tukea vammaiset henkilöt tarvitsevat voidakseen käyttää vaalioikeuksiaan tehokkaasti.

Henkilötietojen käsittelyssä on kaikilta osin noudatettava yleistä tietosuojasetusta. Terveystiedot, kuten henkilön toimintarajoitteita koskevat tiedot, kuuluvat erityiseen henkilötietoryhmään, jolla on yleisen tietosuojasetuksen nojalla erityissuoja.

⁹⁰ [EU:n oikeusalan tulostaulu 2022 \(englanniksi\)](#).

Esimerkiksi Romaniassa kerätään tietoja vammaisten henkilöiden osallistumisesta vaaleihin vertaamalla toisiinsa vammaistodistuksen saaneiden henkilöiden määrää ja äänestäjien määrää. Tämä perustuu pysyvän vaaliviranomaisen ja vammaisten henkilöiden oikeuksista vastaavan kansallisen viranomaisen väliseen viralliseen sopimukseen, ja sillä varmistetaan tietosuojavaatimusten noudattaminen.

Ruotsissa kerätään tilastotietoja vammaisten henkilöiden osallistumisesta vaaleihin (kuten jäljempänä olevasta kaaviosta käy ilmi).

Useat jäsenvaltiot, kuten Espanja ja Unkari, keräävät tietoja äänestäjistä, jotka pyytävät saada käyttää erityisiä äänestysjärjestelyjä. Liettuassa on vuodesta 2016 ollut käytössä sähköinen rekisteri henkilöistä, jotka saavat äänestää kotona. Tällaisia henkilöitä ovat muun muassa vammaiset äänestäjät ja yli 70-vuotiaat äänestäjät. Luxemburgissa tällaisten tietojen kerääminen on erityisen tärkeää, koska vaaleihin osallistuminen on pakollista kaikille rekisteröityneille äänestäjille 75 vuoden ikään asti. Luxemburgissa tehdään myös kyselytutkimuksia, joissa kerätään tietoja useista vammaisiin henkilöihin ja vaalien esteettömyyteen liittyvistä tekijöistä.

7.8. Vaalien esteettömyyden seuranta ja arviointi

Vaalien jälkeen yleensä arvioidaan sitä, miten sujuvien ja uskottavien vaalien järjestämisessä on onnistuttu ja miten sääntöjen täytäntöönpano ja resurssien käyttö ovat toteutuneet. Useissa jäsenvaltioissa (Liettuassa, Romaniassa ja Ruotsissa) erityisesti vaaliviranomaisten on arvioitava vaalimenettelyn sujumista. Irlannissa vaalien jälkiarviointi on uuden vaalikomitean (*electoral commission*) vastuulla. Arvioinneissa tarkastellaan, miten äänestyspaikkoja valvovat vaaliviranomaiset (*returning officer, presiding officer*) tukevat sokeiden, toimintarajoitteisten ja lukutaidottomien äänestäjien äänestämistä. Espanjassa arvioidaan jokaisen vaalimenettelyn jälkeen kyselylomakkeiden avulla, olivatko vaalit esteettömyysvaatimusten ja -raporttien mukaisia. Espanjassa jokaiseen valtion tason (19) ja kunnallisen tason vaalilautakuntaan (52) nimetään henkilöitä, jotka vastaavat esteettömyydestä kaikissa vaalimenettelyissä, pitävät yhteyttä sisäministeriöön ja toteuttavat ripeästi jatkotoimia kaikissa vaalien esteettömyyttä koskevissa ongelmissa. Alankomaissa tehdään samankaltaisia arviointeja ja vaalien jälkeisiä kyselytutkimuksia. Alankomaissa on käytössä ”esteettömän äänestämisen puhelinpalvelu” (*Meldpunt Onbeperkt Stemmen*), jossa äänestäjät voivat kertoa myönteisistä ja kielteisistä kokemuksistaan ja tehdä ehdotuksia vaalien esteettömyyden parantamiseksi.

Ranskassa vaalien esteettömyyttä seurataan vaalien aikana, ja siitä laaditaan arviointi vaalien jälkeen. Vaalien aikana valvonnasta vastaavat riippumaton elin, vammaisten henkilöiden kansallinen neuvoo-antava neuvosto ja kansalaisjärjestöt. Niiden arvioinnit julkaistaan verkossa.⁹¹ Vaalien jälkeen sisäministeriö, joka vastaa vaalien järjestämisestä, ja kansallinen vammaiskomitea arvioivat yhdessä kansalaisjärjestöjen ja poliittisten puolueiden kanssa, mikä vaalien järjestelyissä onnistui hyvin ja mitä voitaisiin parantaa ennen seuraavia vaaleja.

Myös Euroopan komissio laatii aina Euroopan parlamentin vaalien jälkeen kertomuksen, jossa käsitellään myös vammaisten henkilöiden kohtaamia ongelmia.

8. Loppupäätelmät

Yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys sekä vammaisten henkilöiden sopeutuminen yhteiskuntaan ovat EU:n keskeisiä arvoja ja EU:n perusoikeuskirjan mukaisia perusoikeuksia. Edistääkseen tasa-arvon unionia komissio esitteli maaliskuussa 2021 uuden kunnianhimoisen vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan strategian vuosiksi 2021–2030. Strategialla pyritään parantamaan vammaisten henkilöiden elinololoja, muun muassa varmistamalla, että he voivat osallistua yhdenvertaisesti vaaleihin.

Yhä useammat jäsenvaltiot ovat tunnustaneet, että on tärkeää turvata vammaisten kansalaisten mahdollisuus osallistua yhdenvertaisesti vaaleihin, sekä toteuttaneet tätä varten tarvittavia toimia. Myös EU on hyväksynyt useita esteettömyyttä koskevia

⁹¹ [Observatoire de l'accessibilité des campagnes électorales et des scrutins de 2022.](#)

säädöksiä ja normeja, joista voi olla hyötyä, kun esteettömyyttä koskevia ominaisuuksia sisällytetään vaalimenettelyjen eri vaiheisiin.

Tämä hyvän vaalitavan opas on laadittu tueksi jäsenvaltioiden hyvien käytäntöjen ja asiantuntemuksen vaihdolle sekä yleisemmin niiden pyrkimyksille varmistaa, että vammaiset kansalaiset voivat käyttää vaalioikeuksiaan tehokkaasti.

Keskeisiä jäsenvaltioiden toteuttamia toimenpiteitä ovat⁹²

- ennakkoäänestys ja vaihtoehtoiset äänestystavat, mukaan lukien ennakkoäänestys paikan päällä, kirjeäänestys, verkkoäänestys, mobiiliäänestys, kadunvarsiäänestys, äänestyspaikan vaihtaminen tai valitseminen ja äänestys äänestäjän vapaasti valitseman henkilön avustuksella
- erityiset äänestysjärjestelyt sen varmistamiseksi, että hoitokodeissa, pitkäaikaishoitolaitoksissa tai sairaaloissa asuvat henkilöt tai henkilöt, jotka eivät voi poistua kotoaan, erityisesti kun kyseessä on suljettu hoitolaitos, eivät menetä äänioikeuttaan
- laaja valikoima apuvälineitä, kuten pistekirjoitus, QR-koodit, isokirjainteksti, äänioppaat ja selkokielliset oppaat, pistekirjoituskuoret, kosketeltavat kaavaimet, suurennuslasit, lisävalaistus, kirjoitusvälineet ja kohokuvat
- normit, jotka koskevat ihmisen antaman tuen tarjoamista puhelimitse tai viittomakielellä sekä esteettömän kuljetuksen tarjoaminen äänestyspaikalle
- yksinkertaistetut menettelyt mukautusratkaisujen pyytämistä varten.

Enemmän tukea tarvittaisiin käytännöille, joiden tarkoituksena on varmistaa vammaisten henkilöiden riippumattomuus ja vaalisalaisuus äänestämisen yhteydessä. Tällaisia käytäntöjä ovat esimerkiksi äänestyslipun päälle asetettava pistekirjoitusmalli. Näillä käytännöillä voitaisiin täydentää käytäntöjä, joissa muut henkilöt avustavat äänestäjiä heidän äänestäessään.

Kansalliset viranomaiset voivat myös harkita sellaisten kansalaisten erityistarpeiden huomioon ottamista, joilla on pitkäaikaisia tai tilapäisiä mielenterveysongelmia, jotka voivat vaikuttaa heidän kokemukseensa äänestämisestä, mukaan lukien masennus ja ahdistus.⁹³

Esteettömyys tarkoittaa muutakin kuin käytännön toimenpiteitä. Siihen sisältyy sosiaalinen ympäristö, jossa ihmiset osallistuvat vaalimenettelyyn. Ilmiötä on tarpeen tutkia lähemmin. Lisätoimia ja poliittisia toimenpiteitä voitaisiin harkita myös sen osalta, miten äänestyspaikkojen henkilöstö voi tukea vammaisia kansalaisia (sen lisäksi, että he antavat apua pyydettyänsä) ja miten he voivat luoda osallistavan ympäristön. Esimerkkejä tästä ovat kielellinen ohjaus (kuten Ranskan tiedotusvälineille laadituissa ohjeissa korostetaan) silloin, kun vammaisille kansalaisille annetaan tietoja heidän ollessaan äänestäjinä tai ehdokkaina, toimet, joilla luodaan poliittista osallistumista tukeva sosiaalinen ympäristö erityisesti

⁹² Suurin osa toimenpiteistä edistää kaikkien väestöryhmien, myös ikääntyneiden, mahdollisuutta osallistua vaaleihin.

⁹³ Ks. esimerkiksi Irlannin äskettäinen vaaliuudistuslaki (2022).

ehdokkaille⁹⁴, sekä sellaisten verkostojen, mentorointijärjestelmien ja kanavien luominen, joista vammaiset kansalaiset saavat tietoa näistä mahdollisuuksista ja tukea vaaleihin osallistumiselleen.

Selkeä kieli ja saavutettava viestintämateriaali ovat tärkeitä myös väärän tiedon ja disinformaation torjunnassa, koska ne saattavat muodostaa vaaran erityisesti vammaisille ihmisille. Covid-19-pandemia johti äänestysmenettelyjen muutoksiin, kuten kirjeäänestyksen tai etä-äänestysvaihtoehtojen käytön lisäämiseen. Tämä on saattanut johtaa vaalien esteettömyyttä vammaisille tukevien käytäntöjen kehittämiseen.

Vammaisten henkilöiden vaalioikeuksia koskevia valistuskampanjoita ja muita tiedotustoimia voitaisiin kehittää edelleen vaalivirkailijoiden, vaalitarkkailijoiden, poliittisten puolueiden ja kansalaisten yleisen tietämyksen parantamiseksi. Virallisissa ohjeissa tällaisia tietoja annetaankin tietyssä määrin, sillä useissa tapauksissa niihin sisältyy ohjeita kielen mukauttamisesta kohderyhmän mukaan, kuten ohjeita vaalien järjestäjille, mikä vaikuttaa suositeltavalta toimintatavalta. Tähän sisältyy tiedottaminen siitä, minkä tyyppisiä toimintarajoitteita luokkaan ”vammaiset kansalaiset” kuuluvalla henkilöllä voi olla, ja näiden tietojen laatiminen yhteistyössä vammaisia edustavien järjestöjen kanssa (kuten Belgiassa, Latviassa ja Suomessa).

Tehokkailla koulutuskursseilla luodaan katsaus muun muassa vammaisten henkilöiden vaalioikeuksiin, esteettömiin äänestyskäytäntöihin ja -paikkoihin, vammaisten henkilöiden käytettävissä oleviin kohtuullisiin mukautuksiin, vammaisten äänestäjien tukemiseen ja varautumissuunnitelmiin, jos ongelmia ilmenee. Lisäksi koulutukseen voisi sisältyä itsearviointidiagnostiikka, testaus ja sertifiointi, joiden avulla voidaan tunnistaa sokeat pisteet tai puutteellinen tietojen ymmärtäminen. Hyvä esimerkki tästä tulee Tanskasta, jossa vaalivirkailijat (ja muut) testaavat tietämyksensä tietovisalla.

Toteutettavilla toimenpiteillä voitaisiin mahdollisuuksien mukaan varmistaa, että vammaisten kansalaisten kokemus vaaleista on mahdollisimman samanlainen kuin muilla kansalaisilla. Tämä voi tarkoittaa muutakin kuin pelkkää esteettömyyden mahdollistamista muodossa tai toisessa. Esimerkkeinä voidaan mainita automaattisesti laadittava vaaliluettelo (kuten useimmissa jäsenvaltioissa), jotta erillistä rekisteröitymistä ei tarvittaisi, tai yksinkertaistettu rekisteröintimenettely, kuten Irlannissa. Lisäksi äänestyspaikoilla voitaisiin tarjota enemmän esteettömyystoimenpiteitä, sillä pelkät vaihtoehtoiset äänestysmuodot (kuten kirjeäänestys) eivät anna äänestäjälle samassa määrin tunnetta osallistumisesta yhteiskunnalliseen elämään. Tähän voi sisältyä myös äänestyspaikkailmapiiirin luominen muissa yhteyksissä, esimerkiksi siten, että tukiasunnoissa asuvat vammaiset kansalaiset voivat äänestää tietyinä päivinä omassa asuinympäristössään (esimerkkinä Puolan ”suljetut äänestyspaikat”).

Nykyisissä tietokokonaisuuksissa ei erikseen käsitellä ongelmia, joita vammaiset kansalaiset saattavat kohdata käyttäessään vaalioikeuksiaan. Vammaisia kansalaisia

⁹⁴ Ks. Romanian ehdotus lainsäädännön muuttamisesta rahoitustuen antamiseksi.

koskevien tilastotietojen kerääminen (kuten Ruotsissa ja Romaniassa) auttaisi viranomaisia ymmärtämään paremmin, miten vammaisuuden tyyppi vaikuttaa vaalikokemukseen ja miten näitä tietoja voitaisiin käyttää tietojen keräämistä koskevien räätälöityjen tutkimushankkeiden suunnittelussa. Hyviä esimerkkejä ovat muun muassa uusien äänestysvälineiden tai -teknologioiden testaaminen kansalaisilla, joilla on erilaisia esteettömyystarpeita, jotta voidaan tutkia mahdollisia tahattomia seurauksia tai täyttämättömiä tarpeita. Lisäksi voitaisiin suunnitella sellaisia kvantitatiivisia välineitä, jotka mahdollistavat havaintojen yhdistämisen ja analysoinnin vammaisuuden eri tyyppien perusteella käyttäen kvalitatiivisia tutkimustuloksia, jotka antavat syvällistä tietoa ihmisten todellisista kokemuksista. Näin voitaisiin ymmärtää paremmin, miten he haluaisivat osallistua yhteiskunnalliseen ja poliittiseen elämään. Tilastotarkoituksessa tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn on oltava kaikilta osin yleisen tietosuoja-asetuksen mukaista.

Jotta vammaisten kansalaisten tarpeet voitaisiin täyttää tehokkaasti vaalitulanteessa, voidaan käyttää vakiotoimenpiteitä, joilla arvioidaan sekä äänestysten esteettömydessä ilmenevää eriarvoisuutta että sen vähentämiseksi tehtyjen ratkaisujen vaikutusta.

Valmisteltaessa toimenpiteitä, joilla tuetaan vammaisten henkilöiden osallistumista vaaleihin, voitaisiin kuulla vammaisten henkilöiden etujärjestöjä.

Komissio antaa joulukuussa 2024 suosituksia osallistavista ja häiriönsietokykyisistä vaalimenettelyistä unionissa, mukaan lukien toimenpiteet vaalien esteettömyyden edistämiseksi vammaisia henkilöitä varten.

Vammaisten henkilöiden huomioon ottamisesta vaaleissa keskustellaan lähemmin Euroopan unionin vaaliyhteistyöverkoston puitteissa.

Liite 1 – Puitteet vammaisten henkilöiden vaaleihin osallistumisen mahdollistamiselle

Milloin?	Mitä tehdään?
Ennen vaaleja	<ul style="list-style-type: none"> - Laaditaan vammaisia henkilöitä koskevia toimintasuunnitelmia, mukaan lukien esteettömiä vaaleja koskevat tarkistuslistat, ja otetaan vammaisjärjestöt mukaan tällaisten suunnitelmien valmisteluun. - Varmistetaan, että vammaisilla henkilöillä on mahdollisuus saada esteettömästi tietoa vaaleista erilaisilla tavoilla ja eri muodoissa. - Varmistetaan, että vaaliviranomaisten verkkosivustot ovat saavutettavia. - Toteutetaan tiedotus- ja koulutustoimia, myös yhteistyössä vammaisjärjestöjen kanssa. - Valitaan äänestyspaikaksi esteettömät tilat muun muassa käyttämällä yhdessä vammaisjärjestöjen kanssa laadittuja tarkistuslistoja. - Tehdään äänestyslipuista selkokielisiä ja käytetään apuvälineitä.

Milloin?	Mitä tehdään?
	<ul style="list-style-type: none"> - Tehdään äänestyspaikoista paitsi fyysisesti esteettömiä myös saavutettavia. - Varmistetaan, että äänestuskoneiden ohjelmistoon on helppo liittää esteettömyysominaisuuksia. - Suunnitellaan äänestyskopit ja vaaliurnat sellaisiksi, että ne ovat esteettömiä monenlaisille äänestäjille. - Hankitaan esteettömyyttä parantavia välineitä, kuten suurennuslasit, valaisimet, paperisten äänestyslippujen kosketeltavat kaavaimet ja/tai pistekirjoitusmallit, vaaliurnien kosketustarrat, paksuvartist kynät, suurkuvatulosteet, äänitiedostot (eli DAISY⁹⁵), videotiedostot, joissa on sanatarkka selostus, tekstitys ja viittomakielen tulkkaus. - Tarjotaan täydentäviä äänestysmenetelmiä ja muita erityisjärjestelyjä, kuten kirjeäänestys ja verkkoäänestys, ennakkoäänestys, mobiiliäänestys, kadunvarsiäänestys, valtakirjaäänestys ja mahdollisuus valita toinen äänestyspaikka. - Valtavirtaistetaan vammaisten henkilöiden huomioon ottaminen vaalivirkailijoiden käsikirjoissa. - Kuullaan vammaisia henkilöitä edustavia järjestöjä vaalisääntöjä laadittaessa ja otetaan ne mukaan kehittämään käytännesääntöjä, mukaan lukien ehdokaslistojen laatimista koskevat osallistavat käytännöt.
Vaalien aikana	<ul style="list-style-type: none"> - Tarjotaan vaalivirkailijoille koulutusta siitä, miten vammaisia henkilöitä voidaan auttaa äänestämässä. - Lisätään vaaliviranomaisten ja muiden asiaan liittyvien viranomaisten tietämystä. - Jaetaan vaaleja koskevaa tietoa esteettömästi eri tavoilla ja eri muodoissa. - Tehdään vaaliväittelyistä ja -tapahtumista esteettömiä. - Tuetaan poliittisen mainonnan saavutettavuutta muun muassa yhteistyössä vammaisjärjestöjen kanssa ja kouluttamalla mediapalvelujen tarjoajia. - Tuetaan vammaisia ehdokkaita muun muassa tarjoamalla viittomakielen tulkkeja ja käymällä vaaliväittelyitä saavutettavassa muodossa. - Tuetaan vammaisten henkilöiden ryhtymistä vaalivirkailijoiksi muun muassa tarjoamalla mahdollisuus käyttää viittomakielen tulkkausta. - Tuetaan äänestäjien osallistumista muun muassa antamalla heille mahdollisuus valita itse avustajansa äänestykseen ja päästä ohi jonossa. - Julkistetaan vaalien tulokset saavutettavassa muodossa. - Varmistetaan, että vaaleihin liittyvät riidanratkaisumenettelyt ovat esteettömiä vammaisille henkilöille. - Tuetaan vammaisten henkilöiden suorittamaa vaalitarkkailua ja seurataan vaalien esteettömyyttä.

⁹⁵ [European Inclusive Publishing Forum](#).

Milloin?	Mitä tehdään?
Vaalien jälkeen	<ul style="list-style-type: none"> - Kerätään tietoja vammaisten henkilöiden osallistumisesta vaaleihin. - Arvioidaan vaalien esteettömyyttä ja otetaan vammaisjärjestöt mukaan arviointiin. - Tarkastellaan oikeudellisia, institutionaalisia ja hallinnollisia esteitä. - Arvioidaan vaalisivustojen saavutettavuutta muun muassa yhteistyössä vammaisjärjestöjen kanssa. - Julkaistaan arvioinnin tulokset saavutettavassa muodossa. - Yksinkertaistetaan ja automatisoidaan erilaiset esirekisteröintiprosessit ja tehdään niistä esteettömiä, mukaan lukien äänestäjien rekisteröinti, kerrotaan, miten mukautuksia voi pyytää, ja annetaan vammaisille henkilöille mahdollisuus tutustua tarvitsemiinsa asiakirjoihin. - Vahvistetaan vaaliviranomaisten, vammaisjärjestöjen ja muiden sidosryhmien välisiä kumppanuuksia, jotta voidaan korjata vaaliympäristön yleisessä esteettömyydessä havaitut puutteet.

Liite 2 – Esimerkkejä tarkistuslistoista äänestyspaikkojen esteettömyyden arvioimiseksi

a) Viro

Arvioidut perusteet	Kyllä	Ei
Joukkoliikenne ja pysäköinti		
Rakennus, jossa äänestyspaikka sijaitsee, on saavutettavissa joukkoliikennevälineillä		
Rakennuksen yhteydessä on pysäköintipaikkoja vammaisten henkilöiden ajoneuvoille		
Esteetön pääsy pysäköintialueelta rakennuksen pääsisäänkäynnille		
Kulkureitti ja rakennuksen sisäänkäynti		
Rakennukseen johtavat reitit ja pääsisäänkäynti on merkitty opastein		
Rakennukseen pääsee luiskaa pitkin		
Luiskassa on käsijohteet ja tasainen liukuestepinta		
Luiska on riittävän leveä (vähintään 1,1 metriä)		
Pyörätuolin käyttäjä voi ylittää rakennuksen kynnyksen ilman apua		
Rakennuksen ulko-ovi avautuu automaattisesti tai se on helppo avata		
Ulko-ovi on auki eli se ei ole lukittu eikä sen avaamiseen tarvita ovipuhelinta		
Äänestyspaikalle on rakennuksessa esteetön reitti		
Äänestyspaikka on samassa kerroksessa kuin rakennuksen pääsisäänkäynti		
Jos äänestyspaikka ei ole samassa kerroksessa kuin pääsisäänkäynti, sinne pääsee hissillä tai luiskaa pitkin		
Reitti pääsisäänkäynniltä äänestyspaikalle on riittävän leveä (vähintään 1,5 metriä)		

Äänestyspaikalle johtavalla kulkureitillä ei ole esteitä eikä kynnyksiä, jotka estävät pääsyn pyörätuolilla		
Rakennuksen sisäovet avautuvat automaattisesti tai ne on helppo avata		
Reitti äänestyspaikalle on merkitty		
Rakennuksen sisätiloissa on riittävä valaistus		
Äänestyspaikalla liikkuminen		
Äänestyspaikalla on riittävästi tilaa pyörätuolilla ja muilla apuvälineillä liikkumiseen		
Äänestyspaikalla on istuimia äänestäjille, joiden täytyy levätä		
Äänestyspaikalla on riittävä valaistus		

b) Suomi⁹⁶

Saapuminen äänestyspaikalle	Kyllä	Ei
Sijaitseeko äänestyspaikka hyvien kulkuyhteyksien päässä ja onko julkisen liikenteen pysäkki lähellä äänestyspaikkaa?		
Pääseekö saattoliikenne, mm. invataksit, sisäänkäynnin lähelle?		
Onko äänestyspaikan lähellä esteettömiä pysäköintipaikkoja (leveys 3 600 millimetriä ja pituus 5 000 millimetriä)?		
Onko kulkureitti sisäänkäynnille opastettu?		
Onko kulkureitti sisäänkäynnille helposti havaittava, tasainen, kovapintainen ja luistamaton?		
Ovatko kulkureitin kaltevuudet enintään 5 prosenttia (1:20)?		
Sisäänkäynti		
Onko esteettömät reitit äänestyspaikalla opastettu selkeästi?		
Onko sisäänkäynnin portaan rinnalla luiska, jonka kaltevuus on enintään 8 prosenttia ja leveys vähintään 900 millimetriä?		
Onko portaissa ja luiskissa molemmin puolin käsijohteet?		
Onko ulko-oven edessä tasanne, jonka koko on vähintään 1 500 x 1 500 millimetriä?		
Onko ulko-oven avautumispuolella vähintään 400 millimetriä vapaa tila, jonka pyörätuolinkäyttäjä tarvitsee ovea avatessaan?		
Onko ulko-oven leveys vähintään 850 millimetriä ja kynnyksen korkeus enintään 20 millimetriä?		
Onko ovi automaattisesti aukeava tai muuten kevyttoiminen (avaamiseen tarvittava voima enintään 10 newtonia eli 1 kilogramma)?		
Ovatko sisäänkäynnin kuramaton tai -ritilän raot enintään 10 x 30 millimetrin suuruisia ja onko maton tai ritilän aiheuttama tasoero enintään 20 millimetriä?		
Onko tuulikaapin syvyys ja leveys vähintään 1 500 millimetriä, jos molemmat ovet avautuvat tuulikaapista poispäin?		
Onko tuulikaapin leveys vähintään 1 500 millimetriä ja syvyys vähintään 2 300 millimetriä, jos toinen ovista aukeaa tuulikaapin sisään?		

⁹⁶ [Invalidiliitto, "Äänestyspaikkojen esteettömyyden tarkistuslista".](#)

Saapuminen äänestyspaikalle	Kyllä	Ei
Äänestyspaikka		
Onko äänestyspaikalla vähintään yksi äänestyskoppi, jossa äänestyslipun voi täyttää istuen pöydän ääressä?		
Onko äänestyskopin pöydän (korkeus 750–800 millimetriä) alla polvitila, jonka vähimmäismitat ovat leveys 800 millimetriä, syvyys 600 millimetriä ja korkeus 670 millimetriä?		
Tai onko äänestyspaikalla korkeussäädettäviä pöytiä?		
Onko äänestyskopeissa häikäisemätön ja riittävä (500–750 luxia kirjoitustasolla) valaistus?		
Onko äänestyspaikalla istuimia, joissa äänestäjät voivat tarvittaessa levätä?		
Onko ennakoäänestyspaikalla ja varsinaisella vaalipaikalla vaaliavustajaksi nimetty henkilö?		
Jos vaalivirkailijoissa on apuvälineen käyttäjiä, tarvitaan äänestyspaikalla esteetön wc-tila.		

Liite 3 – Esimerkki vaalivirkailijoita koskevista yleisistä suosituksista

Espanja

Vaalivirkailijan on muistettava, että vammaiset henkilöt ovat itsenäisiä ja riippumattomia ja että heitä on kohdeltava sellaisina.

Käyttäydy luontevasti ja kunnioittavasti. Älä oleta, että ihminen tarvitsee apua vain toimintarajoitteensa vuoksi. Jos ympäristö on esteetön, vammaiset henkilöt selviytyvät yleensä vaikeuksista.

Noudata tervettä järkeä sekä tasapuolisen ja syrjimättömän kohtelun periaatetta.

Tarjoa apuasi vain, jos vammaisen äänestäjä näyttää tarvitsevan sitä. Jos henkilö hyväksyy avuntarjouksen, kysy häneltä miten voit auttaa, ennen kuin toimit.

Virkailija tai turvallisuushenkilöstön edustaja voi seurata vammaista äänestäjää äänestyskoppiin vain, jos vammaisen äänestäjä sitä äänestyspaikalle tullessaan erikseen pyytää.

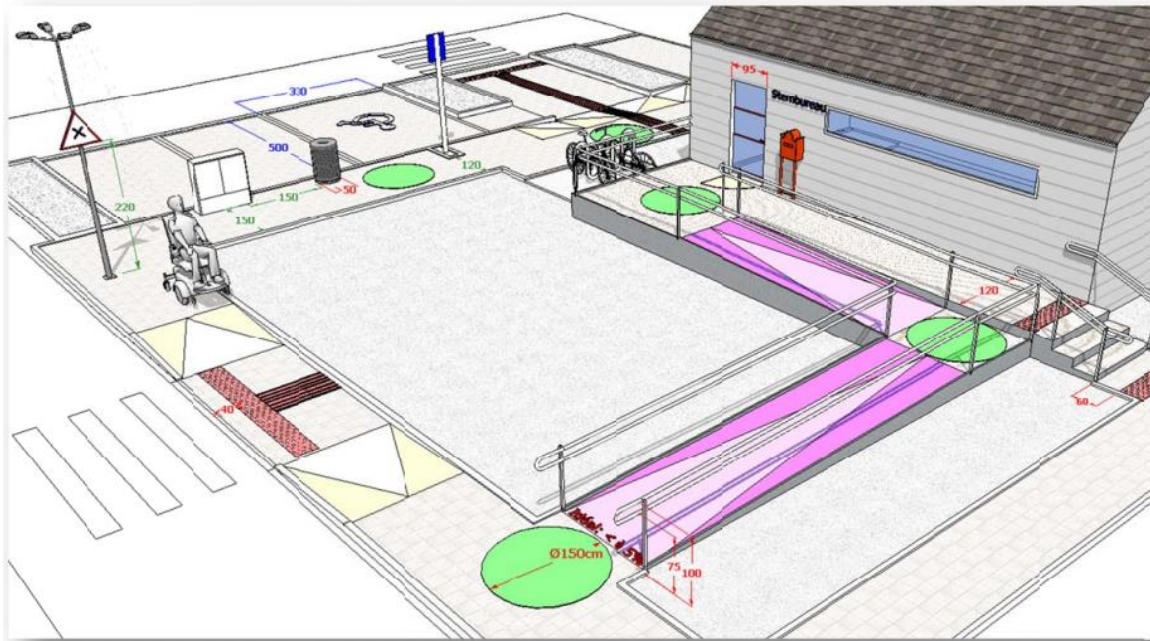
Kun kommunikoit kuulovammaisen henkilön kanssa, älä liikuta päätäsi vaan katso puhuessasi suoraan eteenpäin. Älä puhu henkilön takana, kumartuneena tai kirjoittamisen aikana. Älä huuda. Puhu normaalilla äänellä, normaalilla puhenopeudellasi. Huolehdi, että suusi on tyhjä äläkä peitä kasvojesi näkyvistä. Käytä tarvittaessa kirjoitusta, elehdi luontevasti tai kiinnitä henkilön huomio koskettamalla kevyesti hänen käsivarttaan.

Näkövammaiselle äänestäjälle voit tarjota käsivarttasi tueksi. Mukauta tällöin kävelytahtisi hänen tahtiinsa ja huomioi ympäristö, jotta hänen on helppo kävellä.

Vammaisten henkilöiden opaskoirat ja muut avustavat koirat saavat aina tulla äänestyspaikalle, mutta niiden on pysyttävä omistajansa luona eikä niitä saa häiritä.

Tarkista aina, että toimintarajoitteinen henkilö on ymmärtänyt, mitä tarkoitat.

Liite 4 – Esimerkki reitistä vaalihuoneistoon⁹⁷

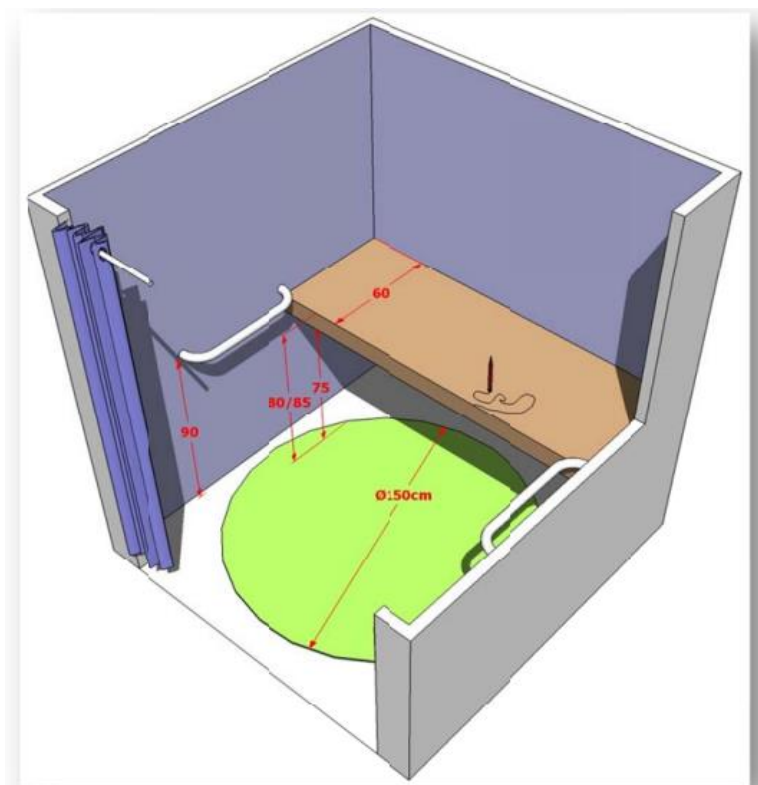

⁹⁷ [Accessibilite des bureaux de vote.](#)

Liite 5 – Esimerkki esteettömän äänestyspaikan toteutuksesta⁹⁸

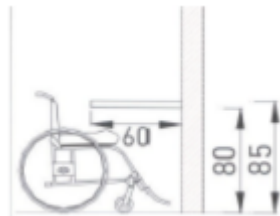
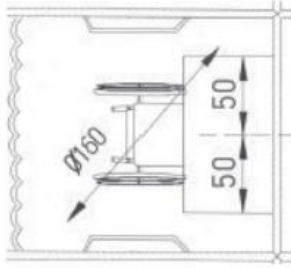

Liite 6 – Esimerkkejä mukautetuista äänestyskopeista⁹⁹

⁹⁸ [Accessibilite des bureaux de vote.](#)

⁹⁹ [Accessibilite des bureaux de vote.](#)

Liite 7 – Jäsenvaltioiden vaaleissa käyttämä vammaisuuden käsite

Jäsenvaltioilla on erilaisia suhtautumistapoja vammaisuuden käsitteeseen vaaleissa. Tämä saattaa vaikuttaa siihen, miten ne määrittelevät, kenellä on äänioikeus ja vaalikelpoisuus, tai siihen, kenellä on oikeus käyttää erityisiä äänestysjärjestelyjä. Jäsenvaltiot voivat viitata vammaisuuteen myös muissa yhteyksissä, kuten sosiaaliset ja perusoikeudet, joilla voi olla merkitystä vaalien yhteydessä.

Useissa jäsenvaltioissa käytetään toiminnallisia määritelmiä, joissa otetaan huomioon äänestäjien kyky käyttää äänioikeuttaan itsenäisesti. Itävallassa vammaisiksi äänestäjiksi määritellään henkilöt, jotka saattavat perustellusti tarvita virallisen äänestyslipun täyttämiseksi joko toisen henkilön apua tai tiettyjä apuvälineitä, kuten kaavaimia. Tšekissä vammaisuutta pidetään yhtenä äänestäjille annettavan avun tai muun erityisen tuen kriteerinä. Tanska mainitsee vammaiset henkilöt, kun on kyse erilaisista äänestysvaihtoehdoista äänestäjille, jotka eivät voi äänestää äänestyspaikalla tai sillä äänestyspaikalla, jossa heidän on määrä äänestää. Vastaavasti Virossa vammaiseksi katsotaan äänestäjät, jotka eivät voi ilmaista valintaansa äänestyslipussa tai äänestyspaikalla fyysisen rajoitteen vuoksi. Espanjassa sovelletaan monipuolisempaa lähestymistapaa, jossa otetaan huomioon erityyppiset rajoitteet, joko fyysiset rajoitteet (kuten kuulo- ja näkövammot) tai kehitysvammot¹⁰⁰.

Kroatiassa vammaisuutta (fyysinen rajoite, kuten sokeus, heikkonäköisyys, yläraajojen vaurioituminen tai muut vammat, jotka estävät äänestäjää äänestämästä itsenäisesti) on tarpeen arvioida vain silloin, jos henkilön kyvystä äänestää itsenäisesti on epäilyksiä.

Unkari määrittelee vammaiset äänestäjät henkilöiksi, joiden kyky aistia on merkittävästi rajoittunut tai puuttuu (erityisesti näkö ja kuulo), joiden lokomotoriset taidot tai henkiset valmiudet ovat merkittävästi rajoittuneet tai puuttuvat tai joilla on

¹⁰⁰ Espanjan vaalilain 3 §:ää muutettiin vuonna 2018.

huomattavasti rajoittuneet viestintävalmiudet, mikä vaikeuttaa pysyvästi heidän osallistumistaan yhteiskunnalliseen elämään.

Latvia mainitsee fyysisesti vammaiset äänestäjät, jotka eivät pääse äänestyspaikalle. Alankomaat mainitsee fyysisesti vammaiset äänestäjät vaatimuksessaan varustaa äänestyspaikat siten, että fyysisesti vammaiset äänestäjät voivat mahdollisuuksien mukaan äänestää itse tai saada apua vaalivirkailijalta.

Portugalissa vammaisille henkilöille on tarjottava etuuskohtelua kaikissa sellaisissa julkisissa ja yksityisissä organisaatioissa, jotka tarjoavat henkilökohtaista palvelua yleisölle. Tässä yhteydessä vammaiseksi tai vajaavaltaiseksi määritellään oikeudellisesti henkilö, jolla on synnynnäisen tai hankitun fyysisten toimintojen, mukaan lukien psykologiset toiminnot, menetyksen tai heikentymisen vuoksi erityisiä vaikeuksia, jotka yhdessä ympäristötekijöiden kanssa rajoittavat tai haittaavat hänen toimintaansa ja osallistumistaan yhdenvertaisesti muiden henkilöiden kanssa, ja jonka työkyvyttömyysaste on vähintään 60 prosenttia. Henkilöllä on oltava tästä vammaistodistus¹⁰¹. Portugali tarjoaa vammaisille äänestäjille etuuskohtelua tai apua äänestyspaikalla. Äänestäjä, jolla on ilmeinen sairaus tai fyysinen rajoite ja jonka vaalivirkailijat katsovat olevan kykenemätön suorittamaan äänestyksen edellyttämiä toimenpiteitä, äänestää itse valitsemansa toisen äänestäjän kanssa, joka varmistaa, että äänestys vastaa äänestäjän tahtoa ja jota sitoo ehdoton salassapitovelvollisuus. Jos vaalivirkailijat katsovat, että sairaus tai fyysinen rajoite ei ole ilmeinen, äänestämisen yhteydessä on esitettävä kyseisessä kunnassa terveystoimintamies toimivaltaa käyttävän lääkärin antama leimalla vahvistettu todistus siitä, että äänestäminen ei ole mahdollista. Tämän vuoksi terveystoimintamies on oltava vaalipäivänä auki vaalihuoneistojen aukioloaikana. Jokainen vaalilautakunnan jäsen tai poliittisten puolueiden tai koalitioiden edustaja voi esittää asiasta kirjallisen vastalauseen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta äänestyspaikan päätöstä äänestyskelpoisuudesta. Näkövammaisesta äänestäjästä voivat halutessaan pyytää äänestyspaikasta pistekirjoituksella varustetun äänestyslipun, jonka avulla he voivat suorittaa lakisääteisen äänestysmenettelyn itsenäisesti. Vaalilainsäädännössä kyvyttömiksi äänestämään luokitellaan ainoastaan henkilöt, jotka ovat vaikean psykososiaalisen vamman vuoksi psykiatrisessa hoitolaitoksessa tai jotka lääkintälautakunta on todennut kyvyttömiksi äänestämään. Vaaleihin eivät voi osallistua ilmeisestä vaikeasta psyykkisestä haitasta kärsivät henkilöt, vaikka heitä ei olisi sellaiseksi rekisteröity, jos he ovat psykiatrisessa hoitolaitoksessa tai jos lääkintälautakunta on todennut vaikean psyykkisen haitan, ja henkilöt, joilta on evätty poliittiset oikeudet tuomioistuimen lainvoimaisella päätöksellä.

Slovenian vaalilainsäädännössä mainitaan useita eri vammoja ja määritetään äänestäjien käytettävissä olevat äänestysvaihtoehdot.

Muut jäsenvaltiot eivät eri syistä yhdistä vammaisuuden käsitettä erityisesti vaaleihin osallistumiseen vaan käyttävät yleisiä määritelmiä tai muita oikeudellisia tarkoituksia varten laadittuja määritelmiä. Kreikassa vammaisuuden käsite liittyy sosiaaliturvaan ja tulevaan vammaisia henkilöitä koskevaan kansalliseen toimintasuunnitelmaan,

¹⁰¹ Asetus nro 58/2016, annettu 29. elokuuta 2016.

vammaisrekisteriin ja digitaaliseen vammaiskorttiin. Ranskassa käytetään vammaisuuden laajaa määritelmää ja vammaisuudella tarkoitetaan kaikenlaisia toimintarajoitteita tai yhteiskunnallisen osallistumisen rajoitteita, joita henkilö kokee ympäristössään yhden tai useamman fyysisen, aisteihin liittyvän, älyllisen, kognitiivisen tai psyykkisen toiminnon häiriön, monivammaisuuden tai vammauttavan sairauden aiheuttaman merkittävän, pitkäkestoisen tai pysyvän vamman vuoksi. Irlanti käyttää vaalien yhteydessä määritelmää, joka perustuu suurelta osin vammaisyleissopimuksen määritelmään ja jonka mukaan vammaisuudella tarkoitetaan huomattavaa rajoitetta henkilön kyvyssä harjoittaa ammattia tai liiketoimintaa tai tehdä työtä kyseisessä valtiossa tai osallistua yhteiskunnalliseen tai kulttuurielämään kyseisessä valtiossa pysyvän fyysisen, aisteihin liittyvän, mielenterveydellisen tai älyllisen vamman vuoksi.

Liettuassa vammaisuus määritellään henkilön kehon ja toimintojen häiriintymisestä sekä haitallisista ympäristötekijöistä johtuvaksi terveydentilan pitkäaikaiseksi heikkenemiseksi, joka vaikeuttaa osallistumista sosiaaliseen elämään ja vähentää aktiivisuutta. Vuonna 2024 tätä määritelmää muutetaan siten, että vammaisuus katsotaan (synnynnäiseksi ja/tai hankituksi) pitkäaikaiseksi toiminnalliseksi haitaksi, joka ympäristötekijöiden vuoksi estää henkilöä osallistumasta yhteiskuntaan täysimääräisesti ja tehokkaasti yhdenvertaisesti muiden ihmisten kanssa. Luxemburg käyttää vammaisyleissopimuksen määritelmää.

Romaniassa vammaisuuden käsite ei sinällään sisälly vaalilainsäädäntöön vaan vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaan erityislainsäädäntöön. Sen perustana on vammaisyleissopimuksen käsite, jossa vammaiset henkilöt määritellään henkilöiksi, joiden sosiaalinen ympäristö ei ole mukautunut heidän fyysisiin, aisteihin liittyviin, psyykkisiin, älyllisiin ja/tai muihin vammoihinsa, mikä estää täysin heidän yhdenvertaisen osallistumisensa yhteiskunnalliseen elämään tai rajoittaa sitä ja edellyttää suojelutoimenpiteitä heidän sosiaalisen sopeutumisensa ja osallisuutensa tukemiseksi. Presidentinvaaleja koskevassa laissa viitataan myös liikuntarajoitteisiin henkilöihin, joihin kuuluvat fyysisesti vammaiset henkilöt, ja heidän katsotaan voivan äänestää kaikilla esteettömillä äänestyspaikoilla.

Belgiassa ei määritellä vammaisuutta eikä tehdä eroa henkisen tai fyysisen vamman välillä. Saksalla on oikeudellinen kehys, jota sovelletaan kaikissa vammaisia henkilöitä koskevissa toimintapolitiikoissa. Ruotsissa ei ole erityisiä kriteereitä vammaisuuden määrittelemiseksi, koska erilaiset vammat vaikuttavat ihmisiin eri tilanteissa eri tavoin.

Liite 8 – EU:n lainsäädäntö ja standardit, joilla on merkitystä vammaisille henkilöille vaalien esteettömyyden kannalta

Tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimuksista annetussa direktiivissä (EU) 2019/882¹⁰², jäljempänä 'esteettömyyssäädös', edistetään täysimääräistä ja

¹⁰² [Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi \(EU\) 2019/882, annettu 17 päivänä huhtikuuta 2019, tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimuksista.](#)

tosiasiallista yhdenvertaista osallistumista parantamalla sellaisten yleisten tuotteiden ja palvelujen saatavuutta, jotka suunnittelun tai mukauttamisen avulla vastaavat vammaisten henkilöiden erityistarpeisiin. Direktiivin liitteessä I vahvistetaan tuotteita ja palveluja koskevat erityiset esteettömyysvaatimukset. Liitteessä II on esimerkkejä käytännön ratkaisuksista, jotka auttavat maita täyttämään esteettömyysvaatimukset. Nämä ratkaisut kattavat tiedottamisen, käyttöliittymien ja toiminnallisuuden suunnittelun, tuotteiden pakkaukset ja ohjeet, palvelujen tarjoamisen sekä erityiset palvelut, joista voisi olla hyötyä myös sähköisten äänestysratkaisujen saavutettavuuden kannalta.¹⁰³

Näiden esteettömyysvaatimusten noudattaminen auttaisi edelleen parantamaan kaikkialla EU:ssa myös niiden tuotteiden ja palvelujen saavutettavuutta, jotka eivät kuulu esteettömyyssäädöksen soveltamisalaan.

Julkisista hankinnoista annetuissa Euroopan parlamentin ja neuvoston **direktiiveissä 2014/24/EU**¹⁰⁴ ja **2014/25/EU**^{23, 105} määritellään menettelyt tiettyjä tavaroita (tuotteita), palveluja ja rakennusurakoita koskeville julkisille hankintasopimuksille ja suunnittelukilpailuille. Direktiiveissä vahvistetaan, että kaikissa hankinnoissa, jotka on tarkoitettu julkiseen käyttöön, olipa kyse kansalaisista taikka hankintaviranomaisen tai -yksikön henkilöstöstä, tekniset eritelmit on (asianmukaisesti perusteltuja tapauksia lukuun ottamatta) laadittava siten, että ne ovat vammaisille esteettömiä tai että ne on suunniteltu täyttämään kaikkien käyttäjien tarpeet. Näissä direktiiveissä edellytetään myös, että kun pakolliset esteettömyysvaatimukset hyväksytään EU:n säädöksellä, teknisissä eritelmissä on noudatettava näitä vaatimuksia ottaen huomioon esteettömyys vammaisille henkilöille ja kaikille suunnittelu.

Direktiivissä (EU) 2016/2102¹⁰⁶, jäljempänä **'verkkopalvelujen saavutettavuusdirektiivi'**, vahvistetaan saavutettavuusperiaatteet, joita sovelletaan julkisen sektorin elinten ylläpitämiin verkkosivustoihin ja mobiilisovelluksiin. Periaatteet ovat seuraavat:

- tiedot ja käyttöliittymän osat on esitettävä käyttäjille tavoilla, jotka he voivat havaita
- hallittavuus – käyttöliittymän osien ja navigoinnin on oltava hallittavia
- ymmärrettävyys – tietojen ja käyttöliittymän toiminnan on oltava ymmärrettäviä

¹⁰³ Direktiivin liitteessä 2 annetaan esimerkkejä, joilla voi olla merkitystä äänestysmenettelyjen kannalta.

¹⁰⁴ [Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/24/EU, annettu 26 päivänä helmikuuta 2014, julkisista hankinnoista ja direktiivin 2004/18/EY kumoamisesta](#). Konsolidoitu teksti.

¹⁰⁵ [Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/25/EU, annettu 26 päivänä helmikuuta 2014, vesi- ja energiahuollon sekä liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja direktiivin 2004/17/EY kumoamisesta](#). Konsolidoitu teksti.

¹⁰⁶ [Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi \(EU\) 2019/882, annettu 17 päivänä huhtikuuta 2019, tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimuksista](#).

- toimintavarmuus – sisällön on oltava riittävän toimintavarmaa, jotta hyvin erilaiset asiakassovellukset, mukaan lukien avustavat teknologiat, voivat tulkita sitä luotettavasti.¹⁰⁷

Direktiivissä edellytetään myös, että jokaisella verkkosivustolla ja mobiilisovelluksella on yksityiskohtainen, kattava ja selkeä saavutettavuusseloste, jossa esitetään, miten niiden verkkosivustot ja mobiilisovellukset täyttävät tämän direktiivin vaatimukset.¹⁰⁸

Monissa jäsenvaltioissa direktiivin hyväksyminen edellytti uusien kansallisten säädösten antamista verkkopalvelujen saavutettavuudesta. Ilman direktiiviä pelkillä kansallisen tason toimilla ei olisi saavutettu tällaista verkkopalvelujen saavutettavuuteen liittyvän toiminnan tasoa, mukaan lukien tietoisuuden lisääminen julkisella sektorilla, kuten jäsenvaltioiden saavutettavuuden seurantaraporteista käy ilmi. Teknologian kehityksen tarkastelu osoitti, että automatisoituja tai tekoälyä ja koneoppimista hyödyntäviä tehokkaita ja helppokäyttöisiä keinoja käytetään yhä enemmän digitaalisen saavutettavuuden välineissä, joilla parannetaan joidenkin tällä hetkellä direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle jäävien sisältötyyppien saavutettavuutta.

Direktiivissä 2010/13/EU¹⁰⁹ todetaan, että esteettömien audiovisuaalisten mediapalvelujen tarjoaminen liittyy vammaisten ja ikääntyneiden henkilöiden oikeuteen osallistua ja integroitua unionin yhteiskunnalliseen elämään ja kulttuurielämään. Jäsenvaltioiden on sen vuoksi ilman aiheetonta viivytystä varmistettava, että niiden lainkäyttövaltaan kuuluvat mediapalvelun tarjoajat tekevät sisällöstään esteettömiä vammaisille ja etenkin näkö- tai kuulovammaisille henkilöille. Mediapalvelun tarjoajien on täytettävä esteettömyysvaatimukset vaiheittaisen ja jatkuvan prosessin avulla ottaen samalla huomioon ne väistämättömät käytännön rajoitteet, jotka saattaisivat estää täydellisen esteettömyyden, kuten ohjelmien tai tapahtumien lähettäminen reaaliaikaisesti.

Jotta voitaisiin mitata, miten mediapalvelun tarjoajat ovat edistyneet palvelujensa asteittaisessa saattamisessa esteettömiksi näkö- tai kuulovammaisille henkilöille, jäsenvaltioiden on vaadittava, että niiden alueelle sijoittautuneet mediapalvelun

¹⁰⁷ Nämä saavutettavuusperiaatteet muunnetaan arvioitaviksi perusteiksi, jollaiset muodostavat perustan tieto- ja viestintätekniikan tuotteiden ja palvelujen julkisiin hankintoihin soveltuvia esteettömyysvaatimuksia Euroopassa koskevalle eurooppalaiselle standardille EN 301 549 V3.2.1 (2021-03). Näin käytettävissä on yhteinen menetelmä sen arvioimiseksi, ovatko verkkosivustoilla ja mobiilisovelluksissa olevat sisällöt näiden periaatteiden mukaisia. Tämä eurooppalainen standardi hyväksyttiin komission eurooppalaisille standardointiorganisaatioille antaman toimeksiannon M/554 tuloksena.

¹⁰⁸ Komission täytäntöönpanopäätös (EU) 2018/1523, annettu 11 päivänä lokakuuta 2018, saavutettavuusselosteen mallista julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuutta koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2016/2102 mukaisesti (EUVL L 256, 12.10.2018, s. 103–107).

¹⁰⁹ [Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/13/EU, annettu 10 päivänä maaliskuuta 2010, audiovisuaalisten mediapalvelujen tarjoamista koskevien jäsenvaltioiden tiettyjen lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta \(audiovisuaalisia mediapalveluja koskeva direktiivi\)](#) (kodifioitu toisinto). Konsolidoitu teksti

tarjoajat raportoivat asiasta säännöllisesti kansallisille sääntelyviranomaisille. Jäsenvaltioiden on myös varmistettava, että mediapalvelun tarjoajat laativat esteettömyyttä koskevia toimintasuunnitelmia siitä, kuinka niiden palveluista tehdään jatkuvasti ja asteittain esteettömämpiä vammaisille henkilöille. Toimintasuunnitelmista on ilmoitettava kansallisille sääntelyviranomaisille tai -elimille. Jokaisen jäsenvaltion on myös nimettävä yksi, myös vammaisten henkilöiden helposti saavutettavissa oleva ja julkisesti saatavilla oleva verkkoyhteyspiste, jossa tarjotaan tietoa ja otetaan vastaan valituksia edellä mainituista esteettömyyteen liittyvistä seikoista.

Eurooppalaisessa standardissa EN 301 549¹¹⁰ määritellään tieto- ja viestintätekniiikan tuotteisiin ja palveluihin sovellettavat toiminnalliset esteettömyysvaatimukset sekä kuvataan kunkin esteettömyysvaatimuksen testausmenettelyt ja arviointimenetelmät muodossa, joka soveltuu käytettäväksi Euroopassa tehtävissä julkisissa hankinnoissa. Tämä asiakirja on suunniteltu käytettäväksi verkkopohjaisten teknologioiden, muiden kuin verkkoteknologioiden ja molempia hyödyntävien hybridien kanssa. Se kattaa ohjelmistot, laitteistot ja palvelut. Standardi on suunniteltu sekä palveluntarjoajien että hankkijoiden käyttöön, mutta siitä odotetaan olevan hyötyä myös monille muille.

Asiakirja perustuu suurelta osin W3C:n julkaisemiin [verkkosisällön saavutettavuusohjeisiin v2.1](#), jotka tunnetaan nimellä WCAG 2.1. Nämä verkkosisällön saavutettavuusohjeet ovat kansainvälisesti tunnustettuja verkkosisällön tuottamisen vaatimuksia. Niitä pidetään parhaina käytäntöinä, ja ne ovat laajasti käytössä. **Standardit EN 301 549 v2.1.2 ja v3.2.1 sisältävät** kuitenkin **vaatimuksia, joita ei ole verkkosisällön saavutettavuusohjeisissa 2.1**. Standardi EN 301 549 sisältää myös vaatimuksia, jotka eivät liity verkkopalvelujen saavutettavuusdirektiiviin, esimerkiksi laitteistojärjestelmien esteettömyysvaatimuksia.¹¹¹

Rakennetun ympäristön esteettömyyttä ja käytettävyyttä koskevassa **eurooppalaisessa standardissa EN 17210¹¹²** kuvataan esteetöntä ja käyttökelpoista rakennettua ympäristöä koskevat toiminnalliset

¹¹⁰ [Verkkopalvelujen saavutettavuusdirektiivi: standardit ja yhdenmukaistaminen](#). Tätä standardia tarkistetaan parhaillaan, koska komissio on hyväksynyt standardointitoimeksiannon M/587 (COMMISSION IMPLEMENTING DECISION of 14.9.2022 on a standardisation request to the European standardisation organisations as regards the accessibility requirements of products and services in support of Directive (EU) 2019/882 of the European Parliament and of the Council, ks. [eNorm Platform \(europa.eu\)](#)), jonka tarkoituksena on tukea esteettömyyssäädöksen täytäntöönpanoa. Tarkistettujen standardien hyväksymisen määräaika on 15. syyskuuta 2025.

¹¹¹ [Verkkopalvelujen saavutettavuusdirektiivi: standardit ja yhdenmukaistaminen](#). Tätä standardia tarkistetaan parhaillaan, koska komissio on hyväksynyt standardointitoimeksiannon M/587 (COMMISSION IMPLEMENTING DECISION of 14.9.2022 on a [standardisation request to the European standardisation organisations as regards the accessibility requirements of products and services in support of Directive \(EU\) 2019/882 of the European Parliament and of the Council](#)), jonka tarkoituksena on tukea esteettömyyssäädöksen täytäntöönpanoa. Tarkistettujen standardien hyväksymisen määräaika on 15. syyskuuta 2025.

¹¹² [EN 17210:2021 contributes to an accessible and usable built environment](#).

vähimmäisvaatimukset ja suositukset. Siinä noudatetaan kaikille suunnittelun eli kaikkien käyttäjien tarpeet huomioon ottavan suunnittelun periaatetta, jolla helpotetaan tasapuolista ja turvallista käyttöä monenlaisille käyttäjille, myös vammaisille henkilöille. Nämä toiminnalliset esteettömyys- ja käytettävyysvaatimukset ja suositukset liittyvät rakennettujen ympäristöjen suunnitteluun, rakentamiseen, kunnostamiseen tai mukauttamiseen sekä ylläpitoon, mukaan lukien ulkona sijaitsevat jalankulkualueet ja kaupunkiympäristöt.

Muita viiteasiakirjoja:

- [Commission staff working document evaluation](#), review of the application of Directive (EU) 2016/2102 of the European Parliament and of the Council of 26 October 2016 on the accessibility of the websites and mobile applications of public sector bodies (Web Accessibility Directive)
- [Study underpinning the review of the application of the Web Accessibility Directive](#)
- [Euroopan talous- ja sosiaalikomitea](#), *Vammaisten henkilöiden todellinen oikeus äänestää Euroopan parlamentin vaaleissa*
- [European Disability Forum Human Rights report on political participation of persons with disabilities](#)
- Euroopan sokeain liitto, [AVA – Accessible Voting Awareness-Raising report](#) on the Accessibility of Elections for Blind and Partially Sighted Voters in Europe.

Liite 9 – Komission 7. syyskuuta 2023 järjestämän vaalien esteettömyyttä vammaisille henkilöille koskevan työryhmätapaamisen tulokset

Komissio järjesti 7. syyskuuta 2023 työryhmätapaamisen, johon osallistui vammaisten henkilöiden oikeuksien parissa työskenteleviä sidosryhmiä.

Työryhmässä nostettiin esiin kysymys kehitysvammaisten henkilöiden mahdollisuuksista osallistua vaalimenettelyyn ja tässä yhteydessä tehtävistä testeistä. Muista esteettömyysongelmista mainittiin selkokielisen tiedon puute, vammaisille ehdokkaille ja luottamushenkilöille tarjottavan tuen puute tai riittämättömyys muun muassa viittomakielen tulkkauksen osalta, vaalivirkailijoiden riittämätön koulutus siitä, miten vammaisia henkilöitä autetaan äänestämään, luoksepääsemättömät äänestyspaikat, äänestyspaikoille järjestettävien kuljetusten puute ja riittämättömät vaihtoehdot äänestyspaikoilla äänestämiseksi.

Jotkut osallistujat korostivat, että vammaisten oikeuksia ja esteettömyyttä vaalimenettelyssä koskevan tiedon puute voi johtaa sekä asenneongelmiin että ympäristöesteisiin, joilla voi olla vaikutuksensa toimintapolitiikan muutoksiin tai osallistumisasteen parantamista koskeviin aloitteisiin. Heikon tietämyksen todettiin johtuvan useista seikoista, kuten vammaisuutta koskevien yksityiskohtaisten äänestystietojen puutteesta, vaalivirkailijoiden puutteellisesta koulutuksesta ja vammaisjärjestöjen vähäisestä osallistumisesta vaalikäytäntöjen uudistamiseen.

Työryhmässä mainittiin ympäristöesteet, joita ovat muun muassa vaaleja ja poliittisia puolueita koskevan tiedon ja viestinnän esteettömyyden puute, luoksepääsemättömät äänestyspaikat (sekä fyysisesti että muulla tavoin) ja vaikeasti saavutettavat äänestysmateriaalit, riittämättömät vaihtoehtoiset ja edistyneet äänestysmenetelmät, avustavan teknologian rajallinen saatavuus sekä puutteellinen käytännön ja taloudellinen tuki vammaisille henkilöille sekä äänestäjinä että ehdokkaina. Mikään jäsenvaltio ei anna vammaisille ehdokkaille erityistä tukea tai julkisia varoja kampanjakustannusten kattamiseen. Tämän vuoksi esteettömyyden taloudellinen ja logistinen taakka jää täysin ehdolle asetettujen itsensä kannettavaksi.

Sidosryhmät mainitsivat myös kielelliset haasteet, joita kuulovammaiset henkilöt kohtaavat toimikautensa aikana. Poliittiset puolueet, kansalliset parlamentit ja Euroopan parlamentti voisivat tarjota kohtuullisia mukautuksia, viittomakielen tulkkauspalvelut mukaan luettuina.

Liite 10 – Apuvälineiden, esteettömien äänestyskoppien ja vaaliurnien saatavuus¹¹³

Jäsenvaltio	Kaavaimet ¹¹⁴	Suurennuslasit ¹¹⁵	Riittävä valaistus ¹¹⁶	Kuvailutulkkaukset ¹¹⁷	Viittomakieli käytettävissä äänestyspaikalla	Suurtulosteet ¹¹⁸	Pistekirjoitus äänestyslipussa ¹¹⁹	Esteettömät äänestyskopit ¹²⁰	Esteettömät vaaliurnat ¹²¹
Itävalta	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä
Belgia	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä
Bulgaria	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä
Kypros	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä

¹¹³ Taulukko on laadittu yhdessä jäsenvaltioiden kanssa, ja se vastaa parhaita julkaisuhetkellä saatavilla olleita tietoja.

¹¹⁴ Velvoite tarjota kaavaimia eli kosketeltavia kaavaimia.

¹¹⁵ Velvoite tarjota äänestäjille suurennuslaseja.

¹¹⁶ Velvoite huolehtia riittävästä valaistuksesta äänestyskopissa.

¹¹⁷ Velvoite varmistaa, että ehdokkaita koskevat äänitiedot ovat käytettävissä äänestyspaikalla joko henkilökohtaisella tai vaalivirkailijan tarjoamalla apuvälineellä.

¹¹⁸ Velvoite asettaa äänestyspaikalla saataville suurtulosteita äänestyslipusta tai ehdokasluettelosta.

¹¹⁹ Velvoite varmistaa, että äänestyslipussa on tietoa myös pistekirjoituksella.

¹²⁰ Velvoite varmistaa, että äänestyskopit ovat esteettömyysstandardien mukaisia.

¹²¹ Velvoite varmistaa, että vaaliurnien esteettömyys on taattu.

Jäsenvaltio	Kaavaimet ¹¹⁴	Suurennuslasit ¹¹⁵	Riittävä valaistus ¹¹⁶	Kuvailutulkkaus ¹¹⁷	Viittomakieli käytettävissä äänestyspaikalla	Suurtulosteet ¹¹⁸	Pistekirjoitus äänestyslipussa ¹¹⁹	Esteettömät äänestyskopit ¹²⁰	Esteettömät vaaliurnat ¹²¹
Tšekki	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä
Saksa	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä
Tanska	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä
Viro	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä
Kreikka	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä
Espanja	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Suomi	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä
Ranska	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä
Kroatia	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä
Unkari	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Irlanti	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Italia	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä
Liettua	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä
Luxemburg	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Latvia	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä
Malta	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Alankomaat	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä
Puola	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä
Portugali	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Romania	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä

Jäsenvaltio	Kaavaimet ¹¹⁴	Suurennuslasit ¹¹⁵	Riittävä valaistus ¹¹⁶	Kuvailutulkkaus ¹¹⁷	Viittomakieli käytettävissä äänestyspaikalla	Suurtulosteet ¹¹⁸	Pistekirjoitus äänestyslipussa ¹¹⁹	Esteettömät äänestyskopit ¹²⁰	Esteettömät vaaliurnat ¹²¹
Ruotsi	Ei	Kyllä ¹²²	Ei	Ei	Ei	Ei	Kyllä ¹²³	Kyllä	Kyllä
Slovenia	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä
Slovakia	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä

Liite 11 – Vammaisten henkilöiden käytettävissä olevat täydentävät äänestysvaihtoehdot EU:n jäsenvaltioissa¹²⁴

Maa	Mobiiliäänestys ¹²⁵	Kadunvarsiäänestys ¹²⁶	Äänestyspaikan valitseminen ¹²⁷	Ennakkoäänestys ¹²⁸	Kirjeäänestys ¹²⁹	Avustajan käyttö äänestyksessä ¹³⁰	Valtakirjaäänestys ¹³¹	Verkkoäänestys ¹³²
Itävalta	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei
Belgia	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä ¹³³	Kyllä	Kyllä	Ei

¹²² Suurennuslaseja on tarjolla monilla paikallisviranomaisten ylläpitämillä äänestyspaikoilla.

¹²³ Äänestäjät voivat tilata etukäteen pistekirjoituksella varustettuja keskeisten poliittisten puolueiden äänestysasiakirjoja.

¹²⁴ Taulukko on laadittu yhdessä jäsenvaltioiden kanssa, ja se vastaa parhaita julkaisuhetkellä saatavilla olleita tietoja.

¹²⁵ Äänestäminen kotona, sairaalassa tai hoitolaitoksessa.

¹²⁶ Äänestäminen äänestyspaikan välittömässä läheisyydessä.

¹²⁷ Mahdollisuus mennä esteettömään äänestyspaikkaan, jos äänestyspaikka, jossa äänestäjän määrä äänestää, ei ole esteetön.

¹²⁸ Mahdollisuus äänestää etukäteen, mikäli henkilö ei pääse äänestyspaikalle vaalipäivänä.

¹²⁹ Vain kotimaan kirjeäänestys.

¹³⁰ Mahdollisuus käyttää toista henkilöä avustajana äänestyksessä.

¹³¹ Mahdollisuus valtuuttaa toinen henkilö käyttämään äänioikeutta.

¹³² Mahdollisuus äänestää internetissä.

¹³³ Ulkomailla oleskelevat kansalaiset.

Maa	Mobiiliäänestys ¹²⁵	Kadunvarsiäänestys ¹²⁶	Äänestyspaikan valitseminen ¹²⁷	Ennakkoäänestys ¹²⁸	Kirjeäänestys ¹²⁹	Avustajan käyttöäänestyksessä ¹³⁰	Valtakirjaäänestys ¹³¹	Verkoäänestys ¹³²
Bulgaria	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei
Kypros	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei
Tšekki	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei
Saksa	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei
Tanska	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Ei
Viro	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä
Kreikka	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Kyllä ¹³⁴	Ei	Ei
Espanja	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei
Suomi	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä ¹³⁵	Kyllä	Ei	Ei
Ranska	Ei	Ei	Ei	Ei	Kyllä ¹³⁶	Kyllä	Kyllä	Kyllä ¹³⁷
Kroatia	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei
Unkari	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei
Irlanti	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei
Italia	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei
Liettua	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä ¹³⁸	Kyllä	Ei	Ei
Luxemburg	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei

¹³⁴ Avustajaa ei voi valita itse.

¹³⁵ Ulkomailla oleskelevat kansalaiset.

¹³⁶ Ulkomailla oleskelevat, vankeusrangaistusta suorittavat ja säilöönottoyksikössä olevat äänestäjät.

¹³⁷ Ulkomailla oleskelevat kansalaiset.

¹³⁸ Ulkomailla oleskelevat kansalaiset.

Maa	Mobiiliäänestys ¹²⁵	Kadunvarsiaänestys ¹²⁶	Äänestyspaikan valitseminen ¹²⁷	Ennakkoäänestys ¹²⁸	Kirjeäänestys ¹²⁹	Avustajan käyttöäänestyksessä ¹³⁰	Valtakirjaäänestys ¹³¹	Verkkoäänestys ¹³²
Latvia	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Ei
Malta	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä ¹³⁹	Ei	Ei
Alankomaat	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei
Puola	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei
Portugali	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Ei
Romania	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä ¹⁴⁰	Kyllä	Ei	Ei
Ruotsi	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä ¹⁴¹	Kyllä	Kyllä	Ei
Slovenia	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei
Slovakia	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei

¹³⁹ Avustajaa ei voi valita itse.

¹⁴⁰ Ulkomailla oleskelevat kansalaiset.

¹⁴¹ Ulkomailla oleskelevat kansalaiset.